

Norgga nationálačoahkkin

Sisdoallu

“Álbmot doaimmaha láhkaaddi válldi Stuorradikkis”	3
Stuorradiggegárdima historjá	4
Stuorradiggesálla	6
Gilledikkis Stuorradiggái	8
Stáhtaráðđenhápmi Norggas	12
Stuorradiggeválggat	15
Stuorradikki láhkameannudeapmi	16
Stuorradikki bušeahttabargu	18
Stuorradikki dárkkistanváldi	21
Stuorradikki bargolágideapmi	24
“Løvebakkenis viessu”	30
Stuorradikki hálddahus	31
Stuorradikki diehtujuohkinčieha	32
Sánit ja doahpagat	33

"Álbmot doaimmaha láhkaaddi válldi Stuorradikkis"

1814' Vuodđoláhka jugii válldi gaskal doaimmaheaddji válldi (Gonagasa), láhkaaddi, juolludeaddji ja dárkki-steaddji válldi (Stuorradikki) ja dubmejeaddji válldi (duopmostuolut).

1870- ja 80-jagiid ráđđenhápmenággu gálii luotta min dálá parlamentáralaš vuogádahkii mii mudde stuorradikki ja ráđđehusa gaskasaš gaskavuoda. Gonagas massii válldis, ja ráđđehus válldii dan badjelasaš doaimmaheaddji orgánan. Ráđđehus šattai ovddasvástideaddjin min álbmotválljejuvvomiida, Stuorradiggái. Min ovddasteaddji demokratiija eaktuda ahte leat mánnga politihkalaš bellodaga mat ceggejit listtaid válggaide, ja ahte mii atnit jienastanvuogatvuodamet.

Stuorradiggi-doaba mearkaša eatnašiidda viehka olu. Mánngas laktet Stuorradikkisáni dan iešláhkaš gárdimii Løvebakkenis, Vuodđoláhkii, parlamentarismii, álbmotválljejuvvomiid čoahkkimiida, lágaide ja stáhtabušehtaide, gažadanboddui, politihkalaš digaštallamiida ja TV-sáddagiida, stivrenhápmái ja servodatohppui skuvllas.

Stuorradiggi lea demokrátalaš ja olámuttus ásašus servodagas. Dán gihppaga áigga lea gaskkustit dieđuid Stuorradikki birra muitaleamen min nátionálačoahkkima birra dievaslaš ja beroštusboktaleaddji láhkai. Min demokratiija, álbmotstivra, vuodđuduvvo nuoraid ja boarrásiid iežaset servodatsearvamii. Go lea nohkki válgaoassálastin ja heajubut besten politihkalaš bargguide, de lea dehálaš lasihit dihtomielalašvuoda min demokrátalaš stivrenhámi ektui.

Stuorradikkis

Jus galggaš searvat, sáhttit váikkuhit ja áddet ahte ábuha, de ferte diehtit maid galgá dahkat.

Doaivumis sáhtta dát gihpa vástidit mánnga gažaldaga maid politihkalaš berošteaddji jearašii Stuorradikki bargguide ja bargolágit deami birra.

Stuorradikkis

lea láhkaaddi, juolludeaddji ja dárkkisteaddji válldi Norggas, ja das leat 169 álbmotválljejuvvo áirasa.

Stuorradiggegárdima historjá

Stuorradiggegárdin
Karl Johans gate 1920-logu loahpas

Stuorradikkis leat dál mánga gárdima.
Ná ii leat álo leamaš.

Stuorradikki lanjat 1814–1866

1814' Riikačoahkkinn doalai čoahkkimiiddis Eidsvolds Værk váldoviesus, ja ruovde-doaimmahatoamasteaddji Carsten Ankera ruoktu lea ráfáiduhhton ja celkon našuvnna-laččat suodjalanvearan. Eidsvollgárdima hálddaša dál Eidsvoll 1814-vuodđudus, maid Stuorradiggi mearridii 1998:s cegget.

1814' čavčča rájes 1854 rádjai lei Stuorradiggi Christiania lærde Skoles (Christiania Kathedralskole) lanjain Tollbugata ja Dronningens gate nurkkis.

Ovddeš čoahkkinnlatnja lea biddjon Norsk Folkemuseumii Bygdøyii. 1854 rájes 1866 rádjai dollojuvvo Stuorradikki čoahkkimat Universitehta "Festivitetslocales" (dálá Gamle festsal Urbygningen), gos lei buoret sadji dievasčoahkkimiidda.

Ođđa stuorradiggegárdin 1866

Lei našuvnnaš dáhpháhus go stuorradiggegárdin, nu go dat dál lea, vihahuvvui njukčamánu 5.b. 1866:s. Ovdal dan lei datte masá 30 jagáš riidu. Riidu guoskkai sihke huksehuslaš doaimmaheapmái ja ceggenbáikái, ja das lei sihke politihkalaš ja persovnnalaš veardni.

Eidsvoll

Riikačoahkkinn Eidsvollas
Carsten Ankera ruovttus.
F. Gjøs sárgun.

1814

Golgotm. 7.b.
1814

1854

Boares stuorradiggesálla
(Christiania Kathedralskole)

Universitehta

Boares ávvudanlatnja
Urbygningenis.

1857

Arkitektagilvu
Schirmer ja von Hanno
vuotoevttohus.

„Langlet suddadii oktii májggalágan elemeantaid vieruid haga, ođđalágan arkitektuvrii, mas áinnas doaimmalaš deastat ledje mearrideaddjin. [...] Lombárdalaš-románalaš stiila maid Langlet anii, lei ođas ja orui váldegomiheaddji, dannege go gárdimis oppalohkái ii lean makkárge ovdagovva. Lei geasuheaddji jurdda ahte dan ođđa norgga stáhta guovddáš huksehus sáhtii leamen sorjjasmeahttuvuoda ja friddjavuoda symbolan ovddešáiggis ja árbevieruin”.

(Ulf Hamran Norges kunsthistorie, 4. girjjis, 1981.)

1854:s mearridii norgga ráđdehus Stockholmas ahte gárdin galggai leat dakko gokko Stuorradiggi dál lea, ja Stuorradiggi dohkkehii maŋŋil dán mearrádusa. Mánja evttohusa gárdima hápmái digaštallojuvvo ja dađistaga hilgojuvvo.

Miessemánu 18.b. 1860:s mearriduvvui 59 jienain 47 jiena vuostá ahte galggai bargat dainna gárdinprošeavttain maid ruoŧa arkiteakta Emil Victor Langlet (1824–98) lei hábmen. 1857:s lei son ovddidan evttohusa mii bohcciidahtii stuorra beroštumi, ja mii čielgasit beroštahtii stuorradiggeáirasiid eanetlogu. Stiila lei vuodđuduvvon seahkalasat itálibalaš ja davviriikkalaš huksenvieruide.

Doaibma- ja huksenbarggut álggahuvvojedje borgemánu 3.b. 1860:s, ja biste lagabui bealgudat jagi. Ođđa stuorradiggegárdin rahppui allaáiggálaččat njukčamánu 5.b. 1866:s. Moadde jagi maŋŋil lei dat čappa gárdin menddo gárži Stuorradikki dađis ođđa dárbbuide, ja stuorideami evttohusat gullogohte.

Nuppástuhttinbarggut ja ođđa lanjat

1951–59-jagiin stuorradiggegárdimis nuppástuhttui sakka. Arkiteakta Nils Holter ráhkkanahhtii ja jodihii dáid huksenbargguid. Son lei 1950:s vuotán arkiteaktagilvvu maid Stuorradiggi lei almmuhan.

Holtera vuoiteevttohusa birra celkkii jury ahte ”dát lea sierra luohkás hirmat rávis ja čadahahtti bargun”. Bargu čadahuvvui golmma huksenceahkis. Stuorradiggesálla earret eará divvojuvui ja stuoriduvvui. Dasto ceggejuvui ođđa 4-geardásaš ođđaáigásaš kantuvraviessu Akersgata guvlui (1956).

Maŋimuš jagiid leat maid dan viehka olu nuppástuhtán. Eanet kantuvrraid ja konferánsalanjaid dárbbu geažil osttii Stuorradiggi 1972:s Prinsens gate 26 (Alliancegården lea 1881 rájes, gos Halvorsens Conditori lea leamaš das rájes), 1988:s Akersgata 21 (Astoria hotell), 1993:s Nedre Vollgate 20, 1997:s Nedre Vollgate 18 (Perminalen) ja 1999:s Tollbugata 31 (NORAD-gården). Akersgata 18:s láigoha Stuorradiggi lanjaid lávdegoddevissui.

*Stuorradiggi golggotm. 10.b. 1861
Geadgejuolgebiddjan*

Huksendoaibma

59 jienain 47 jiena vuostá mearridii Stuorradiggi addit Emil Victor Langletii huksendoaimma.

1860

1860-
1866

Njukčam. 5.b.
1866

1950-
1959

Doaibma- ja huksenbarggut

Langleta sárgun 1857:s, Karl Johans gate guvlui.

Vihaheapmi

Ođđa stuorradiggegárdin vihahuvvui allaáiggálaččat njukčamánu 5.b. 1866 dii. 12.00

Nuppástuhttinbarggut

Arkiteakta Nils Holter plánu ja jodihan. Kantuvraviessu Akersgata guvlui. Gárvvis 1957:s.

Stuorradiggesálla

”Stuorradiggesálla lea okta daid hávskkálamos parlameantalanjain Eurohpás, dat lea sihke lagaš ja hirmus, eanjil ja bienalaš [...] Konstrukšuvnnat leat muoras ráhkaduvvon, galgai han leat norgalaš, ja dovdat sihke stáhpegirkuid ja vikingaskiippaid motiivvaid” (Thomas Thiis-Evensen.)

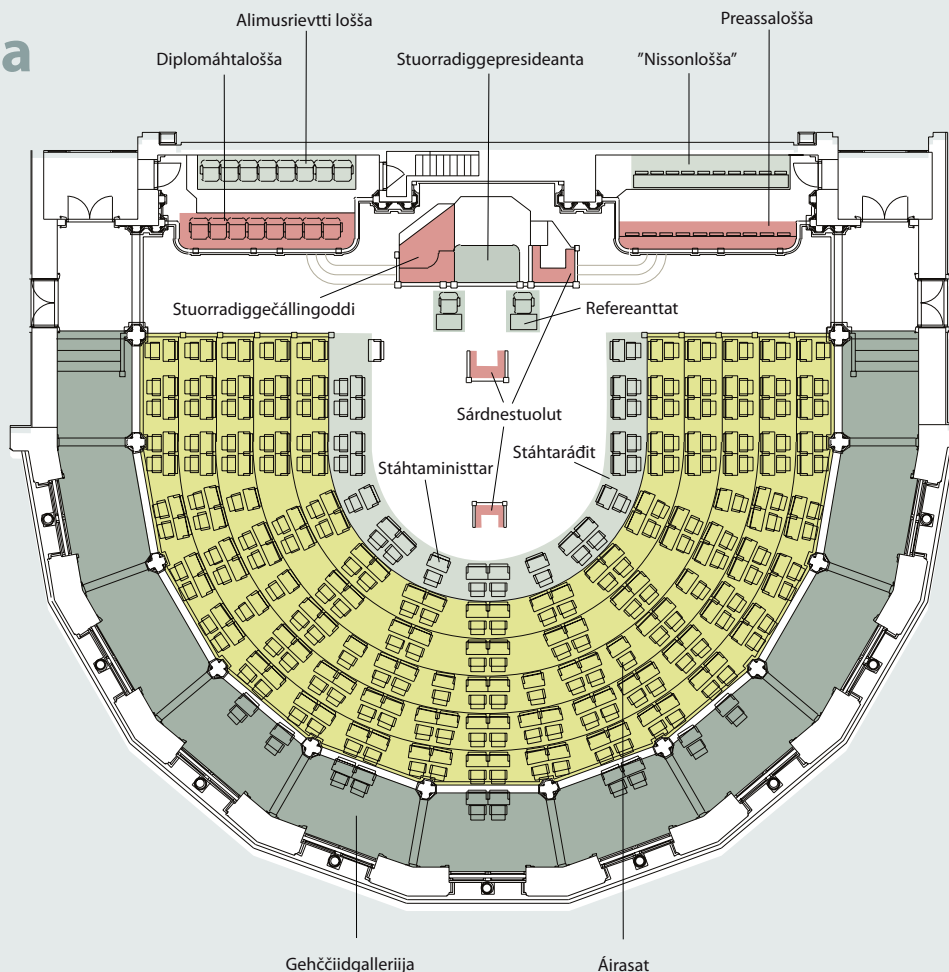
Stuorradiggesálla lea huksejuvvon dego amfiteáhter mas presideantasadi lea justa vulo-bealde Oscar Wergeland dovdus málagova (1885) 1814’ Eidsvollčoahkkimis. Gova bajábealde heaŋgá riikavearju.

Áirassajit

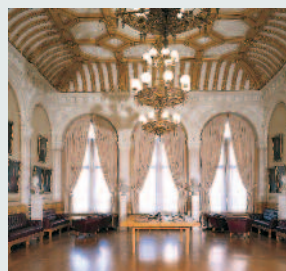
leat biddjon viŋtahámis dan stuorra bealleriegás. Sajit leat geográfalaččat válgabiiriid mielde (nappo fylkkaid mielde) alfabehtalaš ortnega mielde mas Aust-Agder lea ovddemus, ja áirasiid lotnolas sajiguin jienastanlogu mielde válggain.

Jus čuožžu ja geahččá presideantasaji guvlui, de lea sárdneustuollu badjin olgešbealde, ja gurutbealde lea fas Stuorradiggečállingotti bargi sadi. Son veahkeha presideantta hállanlisttaiguin, jienastemiiguin ja njuolgadusaiguin. Dáid ovddabealde čohkkájit refereanttat. Láhttis leat guokte sárdneustuolu. Gitta gurutbealde lea diplomáhtalošša, gussiide ja ámmát- ja virgeolbmuid geat čuvvot stáhtarádiid, Alimusrievtti loššain justa nuppebealde, ja gitta olgešbealde preassalošša, ”njealját stáhtaváldi”, vulo-bealde dan nu gohčoduvvon ”nissonlošša” bajábealde.

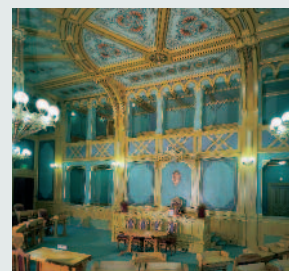
Stáhtarádit čohkkájit vuosttaš ráiddus ovddabealde áirasiid. Rádddehus ii leat Stuorradikkis, nugo mánggas navdet, muhto stáhtarádit bohtet go meannuduvvojit áššit mat gusket sin ovddasvástádussuorgái. Gehččiidgalleriijas lea sadi sullii 150 guldaleaddjái.

”Geassemánu 7.b.-latnja”

Eidsvollgalleriija

Låhkadiggesálla

Stuorradiggegárdimis leat mánga hávskkálaš lanja:

Geassemánu 7.b.-latnja

gohčoduvvui álggos ”Latnja oaidnin láhkai áššiide”. Latnja lea divvojuvvon álgostiilahápmái. Divodeamis fuomášuvvui logi gearddi mála, ja ivdnešlájaid kemijalaš analysat čadahuvvojedje ovdal go mearridii makkár stiilaministara ja ivnniid vállje. Dál adno latnja ovddastumiide.

Eidsvollgalleriija

mii ovdal gohčoduvvui Stuorradikki čoahkinlatnjan, geavahuvvui bargo-, lohkan- ja borguhanlatnjan ja manjil ovddastanlatnjan. Latnja lea dan 18 eidsvollalbmá namas guđet čihahit seinniid. Leat vel heigejuvvon njeallje stuorát portreahta dovdus parlamentarihkariin ja stáhtaministariin: Johan Sverdrup, ”parlamentarisma áhčči”, stuorradiggepresideanta Carl Berner ja stáhtaministarat Christian

Konstitušuvdnalávdegotti vuodđoláhkaevttohusas (1814) čuojai 68 § (rievdaduvvon hámis dál 67 §) ná: *”Dát dán láhkai válljejuvvon áirasat leat gonagasriikka Norgga Stuorradiggi.”*

Iežas suollemas reivviin (Christiania, 1830), mas Nicolai Wergeland máinnaša iežas čadat goalmmit persovnnas, nu go P.W., muitala son dáhpáhusaidda birra Eidsvollas: *”Mii leat de gohčodan eará namas láhkaaddi Nasionála-Convent. Lávdegottis lei eahpádus, sáhtii go dán P.W/ergeland/ odđa namahusa atnit, go smávvaáššit, orro šaddamin bohkostahkan; muhto loahpas lei dát lávdegotti mielas buoret go Buotdiggi Falsen-Adler evttohusas.”*

*Nicolai Wergeland
(1780–1848)*

Oscar Arnold Wergelanda (1844–1910) stuorra málagovva, *”Eidsvold 1814”* (1885). Dát lea áidna govva mii mis lea mii govve Riikačoahkkima čoahkkindoaimma dáhpáhusa. Dát soaitá leat norgalaš dáidagis dovdosamos historjá-málagovva.

”Eidsvold 1814” lea Wergelanda dovdosamos govva, ja dáiddahistorihkariin árvvoštallon dat buoremus. Málagovva lea oppalašvuodalaččat hábmjuvvon ja čehpet čadahuvvon ja deattuhan eanemus vejolaš portreahttasullii, rivttes gárvvut ja bienat viessogálvvuin. Wergeland deattuhii ovdanbuktii dan historjjálaš dáhpáhusa nu konkreetta ja realisttalažčan go vejolaš. Dat historjjálaš čalbmerávkaleapmi maid Wergeland geardduha, lea justa dalle go Vuodđoláhka lei gárvvis.

Dan guhkes, baskkes Riikasálas leat su. 80 Riikačoahkkima áirasa sajis. Guovdu gova, ovddabealde podias, čuožžu Christian Magnus Falsen, mii áinnas gohčoduvvo *”Vuodđolága áhččin”*. Falsena olgešbealde čohkká Riikačoahkkima fásta čálili, sundi Wilhelm Frimann Koren Christie, ámmátbiktasiiddis. Christie lei muđui presideantan dan vuosttaš bajitalbma stuorradikkis 1814’ čavčča, ja son lei *”Vuodđolága bealušteaddji”* šiehtadallamiin Ruotain 1814’ čavčča.

*”Eidsvold 1814”
Oscar Arnold Wergeland (1885)*

Michelsen ja Gunnar Knudsen. Lassin leat vel guoktenuppelohkáid raddegova ovddes stuorradiggeáirasiin dás čájuhuvvomis. Eidsvollgalleriija lea maŋnil olu divodanbargguidda 1959:s ja 1991:s dán gárdimis okta daid čábbámuš lanjain.

Láhkadiggesálla

lea gal dego uhca Stuorradiggesálaš, muhto oktageardánat iige nu sakka činahuvvon. Ivdneválljema geažilge dát sálla ii oro nu šearrat, muhto dat lea liikká hirbmat čáppa latnja.

Dáidda Stuorradikkis

Stuorradikkis lea viehka stuorra dáidda-čoakkáldat. Dáiddabargguidda lea vuosttažettiin háhkan erenoamáš dilálašvuodaid oktavuodas nugo gonagasávvudemiin ja vuodđoláhkaávvudemiin. Dáiddalaččat činahuvvo gárdima guovddáš oasit 1950-jagiid nuppástuhtimiid oktavuodas, go dalle dollui stuorra gilvu. Jagiid čada lea Stuorradiggi ožžon viehka olu portreahtaid skeaŋkan ovttaskasolbmui, servviin ja earáin. 1990’ čavčča áhahuvvui *Utvalget for*

kunstnerisk utsmykning i Stortinget, ja dát lávdegoddi evttoha maid galgá oastit.

Máŋggalágan dáiddasuorggi leat ovddastuvvon sullii 350 gráfalaš bargguiguin ja 200 málagovaiguin, muhto leathan dáppe bálsebarggut, tekstiila, sárgun ja báccitge. Lassin leat lagabui 35 gova maid Nasjonalgallerias lea luoikkahan. Oktii buot leat sullii 700 dáiddabarggu Stuorradikkis.

Gilledikkis Stuorradiggái

Gonagas Håkon sárnumin dikkis trøndelaččaide

Vuosttaš govva Stuorradikkis 1866:s

**Stuorradiggi, Norgga nationála-
čoahkkin, ceggejuvvui Eidsvollas
1814:s, muhto das leat ruohttasat olu
mañjelabbui.**

Ovdahistorjjálaš áiggis jo (ovdal 800) leat soames albmát čoahkkanan álbmotdikkiide veaháš gosge riikkas. Dáppe ságaškušše rievttálaš ja muhtin muddui vel politihkalaš oktasaš áššiide. Dikkit ožžo dadis dehálaš doaimmaid gonagasa ja boanddaid gaskasaš gaskavuodas.

Monarkiija stivrenhápmiin lea guhká bistán. Muhtin dikkiin gudnejahtte gonagasávdnasiid ja ”nammadedje sin gonagassan”. Gonagas oaččui nappo dološ áiggi rájes lágalaš fámu álbmogis. Oktan riikačoahkkinmiin (sullii 900–1030) oaččui riika vuosttaš láhkadikkiid, bajit dikkiid olles riikaosiide. Dát ledje ovddastandikkid gosa bohte mángga guovllu sáttalbmot. Doppe celke duomuid ja ráhkadedje lágaid.

Álgu dasa maid mañgil sáhttit gohčodit demokrátalaš ovdáneapmin, oaidnit gaskavuhtii láhkii. Ovddeš láhkadikkid (Frostating, Gulating ja Eidsivating) čohkkejuvvojedje ovttá láhkasuorgái, ja *Magnus Lagabøte* (1263–80) čáliihii gustojeaddji láhkanjuolggadusaid. Dát riikaláhka (1274), mii lei erenoamáš dan áiggis, lei fámuš gitta dassái go dánkalaš uniovdnagonagas *Frederik III* álggahii oktoráđdehusa 1660:s. *Gonagasláhka* (1665) lei Norgga vuodđoláhka 1814 rádjai.

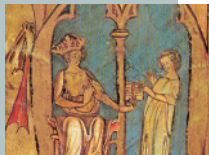
Norgga vuodđoláhka

930-
1030

Håkon sárnumin dikkis trøndelaččaide (Snorre – Håkon dan buori muitalus).

1274

Gonagas Magnus Lagabøte geige Riikalága.

1660

Frederik III álggahii oktoráđdehusa. Dannebrog, dánka-norgga gávpeleavga.

1814

Eidsvollgárdin. Peder Balke málen.

Cuonóm. 10.b

”Mii Norggas geavai jagis 1814:s, lea okta daid imašlaš máidnasiin eurohpalaš historjá diehtá. Báhkka ja oanehis dáhpáhusat dahke vuollel jagis, hirkmat doargástusaiguin, bistevaš gomáhusa. Sii geat skábmamánu 1814:s ihte dan eallimis masa ledje mannan ođđajagimánu, bohte eará máilbmái go dan maid ledje guođđán. Sii dovde ahte máilmmihistorjjá fámoláš giehta sin doalai, lokiit sin albmái ja bijai sin ođđa áigeahká.”

(Jens Arup Seip: Utsikt over Norges historie, 1974)

Christian Frederik
gallabiktasiiguin. J. L. Lund (1813)

1807:s gessojedje Davviriikkat duodas Napoleonsodiide mat meáššudedje Eurohpás, ja mas Danmárku-Norga ja Ruotta fargga ledje riiddu goappáge bealde. Napoleona vuoittáhallan Ruoššas (1812) šattai álgu iežas keaisára lohppii ja dánskaš-norgalaš uniovdnii.

Ruotta doarjugodii Napoleona vuostálastiid, ja stuoraválddit lohpidedje ruota truvdnórbbolažžii Karl Johanii Norgga jus son miedihii searvat cuvket Frankriikka. Maŋŋil dán mearrideaddji vuoittu álbmotdoaruin Leipzigas golggotmánu 1813:s, vulggii Karl Johan davás bágget mearrideami soađis Danmárkku vuostá. Danmárkku gonagas Frederik VI vuollánii jođánit, ja ođđajagimánu 14.b. 1814 čálii son vuollái ráfisoahpamuša Kielas. Doppe son hilgáđii Norgga Ruota gonagassii.

Dánka truvdnórbbolaš Christian Frederik lei boah tán Norgii stattholdárin miessemánu 1813:s. Sus šattai guovddáš sadji daid dramáhtalaš dáhpáhusain 1814:s. Son biehttali dohkkehit Kiel-ráfi. Guovvamánu 16.b. 1814 gohčui prinsu čoačkkái daid albmáid geain lei eanemus váikkuhanváldi, allahearráidčoačkkimii Eidsvollii digaštalan dihtii riikka boahhtevuoda. Christian Frederik gielddášuvvui čadahit iežas álgo-plána čuoččuhit iežas árbevuogiatvuoda Norgga truvdnui ja diktit iežas nammaduvvot gonagassan. Allahearrát dáhtto liberála ráddenhámi ja ahte ođđa gonagasa galggai álbmot válljet. Čoačkkimis mearriduvvui ahte galggai válljet čoačkkima mii galggai riikii bidjat ráddenhámi. Álbmotsuverenitehta jurdda lei vuoián. Dasto mearriduvvui ahte ”álbmot” galggai vuorndut girkuin ”ahte čuoččuhit Norgga iehčanasvuoda, ja

Miessemánu 17.b. 1814' Vuodđoláhka – vuolláičállon ja biddjon sigillain.

bidjat heakka ja vara pántan ráhkis váhnen-eatnama ovddas”. Dasto galggai juohke searvegoddi čujuhit válgaalbmáid geat vuorusteaset galge vál-

ljet áirasiid vuodđoláhkaaddi čoačkkimii. Dassáži galggai Christian Frederik jodiht riikka regeantan.

Áhkka dohkkehuvvo Eidsvollas 1814:s

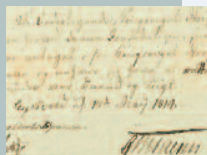
Cuonóm. 10.b.
–
miessem. 11.b.

Riikačoačkkin čoačkana.

Miessem. 16.b.

Vuodđoláhka hábmejuvvo. Konstitušuvdnalávdegotti evttohus. Riikavearju 1814.

Miessem. 17.b.

Vuodđoláhka dohkkehuvvo. 110 paragrafa.

Miessem. 20.b.

Vuodđoláhka čállo vuollái. Christian Frederik válljejuvvo Norgga gonagassan.

Riikačoačkkin fámuhuhtto. Norga lea ožžon vuodđolágas ja nátionálačoačkkima – Stuorradikki.

”Riikačoahkkima maŋimuš čoahkkin loahpahuvvui dainna ahte áirasat čuoččastedje giehtalagaid vielljariekkisin ja čurvejedje: ”Ovttamielalaččat ja oskkáldasat dassái go Dovre gahččá!”

Eidsvollgárdin

Eidsvollgárdin miessemánu 19.b. 1814
Peder Balke (1804–1887)

Riikačoahkkin Eidsvollas

Daid 112 albmáin guđet bohte Riikačoahkkimii Eidsvollii, bohte 25:s gávpogiin, 33:s soahteveagas ja fatnasiin ja 54:s báikegottiin (ámttain). Fitnolaččat juohkásedje ná: 37 boandda, 13 gávpejasa, 5 doalloama-steaddji ja 57 ámmátalbmá. Daid stuorra gaskkaid ja gáržžes áiggi geažil ii lean Davvi-Norga ovddastuvvon. Nuorra čoahkkin deaivvadii Eidsvollas, gaskamearrahki lei veahá badjelaš 42 jagi.

Vuosttaš beassášbeaivvi, cuoŋománu 10.b. 1814, bodii čoahkkin allameassuide, ja beaivvi maŋgil rabai prinsaregeanta Riikačoahkkima. Áigehehti bijai garra deattu

šiehtadallamiidda. Vuodđoláhkabargu fertii leat gárvvis ovdal go dat olgoriikkalaš stuorrválddit sáhte seaguhit dasa. *Sundi Wilhelm Frimann Koren Christie* lei čađa gaskka čállin, muhto presideantta lonuhedje juohke vahkku. Go Riikačoahkkin čoagganii, de ledje mánja evttohusa vuodđoláhkii. *Christian Magnus Falsena* ja *Johan Gunder Adlera* evttohus lohko eanemus dehálažžan.

15-lahttosáš konstitušuvdnalávdegoddi galgai ráhkadit loahpalaš evttohusa Norgga boahttevaš vuodđoláhkii. Cuoŋománu 16.b. meannudedje váldoprinsihpaid, ja gaskal cuoŋománu 19.b. ja miessemánu 11.b. fas ieš vuodđoláhkateavsta.

Digaštallamis vuhttojedje guokte oaiviljoavku (“bellodaga”). Eanetlohkojoavku, mii gohčoduvvui iehčanasbellodahkan (dahje “prinsabellodahkan” vuostálastiin) ja mas ledje su. 80 áirasa, doalahii dievas norgalaš sorjjasmeahtunvuoda. Uhcitlohkojoavku, mii gohčoduvvui uniovdnabellodahkan (“ruotabellodahkan”) ja mas ledje su. 30 áirasa, oaivvildii norgalaš iehčanasvuoda eahperealisttalažžan, iige áigun dahkat mearrádusa ovdal go vissásit didii ahte Norga ii lean áibbas okto.

Miessemánu 17.b. vuolláičállui dat buhtisin čállon Vuodđoláhka. Seamma beaivvi válljejuvvui Christian Frederik ovttajenalaččat norgga gonagassan friddja, iehčanas ja sorjjasmeahtun Norggas. Miessemánu 19.b. bodii dat aiddoválljejuvvon gonagas riikačoahkkimii ja vuortnui Vuodđoláhkii. Nuppi beaivvi doalai riikačoahkkin maŋimuš čoahkkimis, ja loahpas áirasat čuoččastedje giehtalagaid vielljariekkisin ja čurvejedje: ”Ovttamielalaččat ja oskkáldasat dassái go Dovre gahččá!”

De leige riika ožžon vuodđolágas ja nátionálačoahkkima – Stuorradikki.

Miessemánu 17.b. 1814’ Vuodđoláhka

Vuodđolága váldoprinsihpat leat eanaš vuodđuduvvon seamma jurdagiidda go mat ledje vuodđun ee. amerihkálaš sorjjasmeahtunjuolggastusas (1776) ja konstitušuvnnas (1787) ja fránskalaš ráddenhámiide (1791, 1793, 1795): álbmotsuverenitehtaprinsihppa, váldejuohkinprinsihppa ja riikavulošvuogatvuodat.

Álbmotsuverenitehtaprinsihppa

mearkkašii ahte váldi galggai leat álbmogis, gudiin de lei vuogatvuolta stivret iežaset. Álbmot galggai ieš válljet áirasiiddis álbmotčoahkkimii, mii earret eará galggai dohkehhit daid lágaid mat galge servodagas gustot.

Váldejuohkinprinsihppa

lei dat ahte dárbbasuvvui earuhit gaskal láhkaaddi (Stuorradiggi), doaimmaheaddji (gonagas) ja dubmejeaddji (duopmostuolut)

Wilhelm Frimann Koren Christie birra: "Stuorradikki vuosttaš aitosaš presideanta":
 "[...] son lei báras hálddašeaddji, jođán, mearrideaddji ja čeahpes áššediehti ja
 fihtolaš. Son sáhtii leat geinnolaš ja bilkkár, muhto ii moivegoahtán, iige goassige
 moaráskan. Go hálli hálli manis lei moiven muhtin ášši, dahje go evttohusat manne
 ruossalagaid váttis dilis, de sáhtii son gulul šluvgilit snurtuid ja čoavdilit čadnon
 čuolmma."

(Sverre Steen, 1951.)

Wilhelm Frimann Koren Christie
 (1780–1848)

stáhtaválddi. Válddi fertii juohkit gaskal
 mánga váldeorgána mat ledje sorjjasmeaht-
 tumat gaskaneaset ja sáhtte dárkkistit
 guhtet guimmiideaset. Áigga lei easadit
 váldeguovdilastima ja váldeboastoatnima.

Riikavulošvuoigatvuođat

galge váfistit riikavuložiidda "eamis ja
 massekeahpes" vuoigatvuođaid. Vuodđoláhka
 deattastii riikavuložiid vuoigatvuođa cealkin-
 friddjavuhtii, ealáhusfriddjavuhtii ja riekte-
 sihkarvuhtii. Religiovdnafriddjavuohtage
 lea dohkkehuvvon vuodđoealkagin vuoddo-
 láhkabarggus, muhto ii čállon mange vuoddo-
 láhkaparagráfii. Dáid vuoigatvuođaid
 ollašuttin geavai dušše ceahkkálagaid.

Skábmamánu 4.b. 1814' Vuodđoláhka

1814' čavčča miedihii Norga uniovdnii
 Ruotain, mannil go stuorrválddit ledje dasa
 bággehan. Dán guovtti riikkas šattai oktasaš
 gonagas ja danne oktasaš olgoriikapolitihkka,
 muhto ledje muđui goabbat stivrenorgánat ja
 dievas siskkáldas iešstivrejupmi. Skábmamánu
 4.b. 1814' divvojuvvon Vuodđolágas deat-
 tastuvvui 1 §:s ahte "Gonagasriika Norga
 lea friddja, iehčanas, juogekahtes ja
 sorjjasmeahtun riika, ovtastuvvun Ruotain
 seamma gonagasa vuollásažžan". Uniovdna
 luoddanii 1905:s.

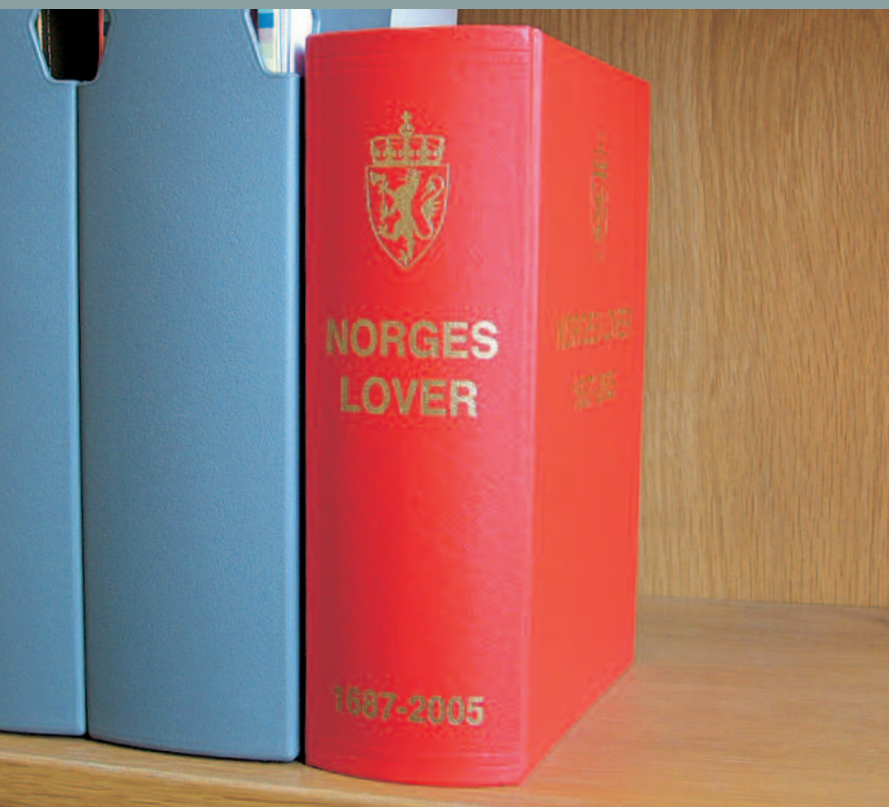
Miessemánu 17.b. ávvuvuvvo Karl Johan alde

Gurutbealde:
 Christian Magnus Falsen (1782–1830)

Olgešbealde:
 Johan Gunder Adler (1782–1852)

Stáhtaráđđenhápmi Norggas

Vuođđoláhka juohká válldi golmma oassái:
Stuorradiggi, Gonagas (ráđđehus) ja duopmostuolut

Vuđolaš njuolggadusat dasa mo stáhta galgá stivrejuvvot, lea riikka stáhtaráđđenhápmi (konstitušuvdna). Vuođđoláhka lea dehálaš oassi min ráđđenhápmis, muhto leat vel riektenjuolggadusat mat leat guhkes áiggi geavada boadus (vieruiduvvan vuoigatvuohta).

Vuođđoláhka

Gonagasriikka Norgga Vuođđolágas, maid Riikačoahkkinn Eidsvollas dohkkehii miessemánu 17.b. 1814:s (manjelis nuppástusáiguin), lea čállon gii galgá min riikka stivret, ja vel veaháš mo dan galgá dahkat. Vuođdo-

láhka juohká barggaid ja válldi iešguđet stáhtaválldiid gaska, ja ráddje daid válldi. Norgga ráđđenhápmi lea huksejuvvon álbmotstivrejumi, demokratiija, vuodul. Dat doaibmá ovddasteaddji demokratiijan. Juohke ášši meannudeapmi ja mearrideapmi sirdojuvvo álbmotválljejuvvon áirasiidda.

Vuođđoláhka nu mo dat dál lea, lea nappo vuodđuduvvon mángga prinsihppii mat deattastuvvojedje álgoálgosaš 1814' Vuođđolága rájes: álbmotsuverenitehta, váldejuohkin ja olmmošvuoigatvuođat.

Vuođđoláhka juohká válldi golmma oassái ja deattasta ahte:

1. Stuorradikkis lea láhkaaddi, juolludeaddji ja dárkkisteaddji válldi.
2. Gonagasas (duohtavuodas ráđđehusas) lea doaimmaheaddji válldi ja galgá fuolahit ahte mearrádusat mat dahkkojit, čadahuvvojit.
3. Duopmostuoluin lea dubmejeaddji válldi. Alimusriekti lea bajimuš riekteinstánsa.

Stuorradikki bokte nappo álbmot stivre riikka, addá lágaid, juolluda ruđa, mearrida vearuid ja divadiid ja dárkkista ráđđehusa (ja nu hálldašeamige).

Sihkarastin dihtii riikka riikavuložiidda muhtin demokrátalaš vuoigatvuođaid, leat muhtin hirmat dehálaš riektenjuolggadusat vuođđoláhkanannejuvvon.

Lea earret eará čállon ahte:

- ii oktage sáhte dubmejuvvot lága haga, ii oktage sáhte ránggáštuvvot duomu haga
- Norggas lea deaddilan- ja hállanfriddjavuohta
- lea religiovdnafriddjavuohta
- ii ovttaga galgga váldot opmodat almmá dievas buhtadusa haga
- buohkain lea vuoigatvuohta bargui ja mielmearrideapmái bargosajis
- stáhtas lea erenoamáš ovddasvástádus sápmelaš álbmotjovkui

Vuođđolágas ii leat mángga paragrafas šat makkárga mearkkašupmi, ja lágas váilot mearrádusat norgga servodaga ja min politihkalaš vuogádaga dehálaš nuppástusaid hárrái. Almmatge lea Vuođđoláhka hirmat dehálaš midjiide buohkaide, ja dat lea bajábealde visot eará láhkamearrádusaid.

Vuođđoláhka lea mángii nuppástuhtton dan láhkai ahte paragrafat leat nuppástuhtton

Johan Sverdrup – ”Parlamentarismma áhčči” birra:

”Go šaddá su vuorru [...] son čuoččasta alvosit, rabasta njálmmi, ja das rájes ii šat oainne iige gula eará go dan maid Johan Sverdrup dadjá: Sániit johtet su njuokčamis dego álddagas, dávjá čohkalat ja gáski.”

(Aviisareferáhta, 1869.)

Johan Sverdrup
(1816–1892)

ja odđa mearrádusat leat lasihuvvon (75 paragrafain leat nuppástuhtton jagiid čađa), muhto vuodđoláhkakonservatismma geažil ii leat leamaš stuorát revišuvdna. Vuodđolága 112 § mearrida ahte vuodđoláhkannupástuhttimiid evttohusaid ferte ovddidit stuorradiggebaji golbma vuosttaš stuorradikki áigge, ja ferte meannuduvvot boahhte baji vuosttaš, nuppi dahje goalmát stuorradikkis. Nu šaddáge álo stuorradiggeválgga gaskal evttohusa ja mearrádusa, nu ahte válljeaddjit besset gávnnaht maid mearridit nuppástuhttinevttohusa hárrái. Duohtavuodas de viehka hárv mearkkaša vuodđoláhkaevttohus maidege válgagiččus.

Gáibiduvvo guokte goalmmás eanetlohku dohkkehahttit vuodđoláhkaevttohusa, ja áirašiin uhcimusat guokte goalmmásasoassi ferte leat loaidan ja jienastan vuodđoláhkaáššis.

Parlameantarisma

Vuodđolágas lea čállon ahte Gonagas dat ieš vállje rádis (rádđehusa), muhto parlamentarismma geažil de rievtti mielde álbmot, stuorradiggeválggaid bokte, eahpenjuolga mearrida makkár politihkalaš rádđehus riikkas galgá leat. Ii leat Stuorradiggi mii vállje odđa rádđehusa miellahtuid, muhto parlamentarisma mearkkaša ahte Stuorradikki eanetlohku ferte dohkkehit rádđehusa, jus galggaš sáhttit doaibmat. Jus Stuorradiggi dovddaha eahpeluohttámuša rádđehussii, de ferte dat geassádit, ja odđa rádđehus vuodđuduvvo.

Parlamentarismma vuoiu bodii manñil garra politihkalaš riiddu 1870- ja álgogeahčen 1880-jagiid. Johan Sverdrup gohčoduvvo áinnas ”parlamentarismma áhččin” (1884). Dál ožžo rádđehusmiellahtut, stáhta-

ministtar ja stáhtarádit, vuoigatvuoda ja geatnegasvuoda loaidat Stuorradiggái. Sii sáhttet leat das ja dušše hállat, eai jienastit.

Guovvamánu 20.b. 2007:s bodii parlamentarisma Vuodđoláhkii. 15 §:s lea dál čállon: ”Juohkehaš, gudes lea stáhtarádis sadi, lea geatnegas addit luohpanohcama, manñil go Stuorradiggi leat dahkan eahpeluohttámuš-mearrádusa dušše dan stáhtaráddái dahje olles stáhtaráddái.”

Parlameantarisma geavadis

1884–2009-áigodagas leat leamaš 47 rádđehusmolsuma Norggas. Dat njuolggadusat mat jagiid čađa leat rievdan stuorradikki ja rádđehusa vuonis, lea dál min politihkalaš vuogádaga guoddi prinsihppa.

Parlamentarisma lea stivrenvuohki mii addá parlamentii (Stuorradiggái) dárkkisteami doaimmaheadji váldái (rádđehussii). Rádđehus ovddasvástida Stuorradikki ektui, ferte dohkkehuvvot stuorradiggeeanetlogus ja lea sorjjas Stuorradikki luohttámušsii. Moanaid konstitušuvnnalaš vugiid bokte muddejuvvo Stuorradikki ja rádđehusa gaskasaš gaskavuohhta. Dáid vugiid riikkun čuoheá politihkalaččat, makkáš ahte rádđehus ferte geassádit.

Parlamentarisma

”Dan čalbmerávkaleamis, ahte buot váldi ja fápmu čohkkejuvvo dán sállii mearridit servodaga bajimuš ja dehálamos áššiid, de lea hirmat moriidus miehtá riika [...] Ášši lea: ii sáhte šat ráddet – oaivvildan sáni dan dievvasamos mearkkašumis – ii šat sáhte ráddet Stuorradikki **haga**, ferte ráddet Stuorradikkiin.”

(Johan Sverdrup, 1872).

”Ráđđehusas ii leat Stuorradikki luohttámuš.”

Parlamentarisma vel mearkkaša ahte Stuorradikki eanetlohku dat mearrida guđiin galgá leat ráđđehusváldi. Dát ii mearkkaš ahte ráđđehusas álo ferte leat eanetlohku duogis juohke áššis, muhto ii sáhte joatkit stivremi jus eanetlohku lea dan vuostá, jus stuorradiggeeanetlohku lea bastil muhtin áššis. Dát maŋimuš dat lea parlamentarisma váimmus. Jus Stuorradiggi mearrida ahte ”Ráđđehusas ii leat Stuorradikki luohttámuš”, de ferte ráđđehus geassádit. Ráđđehus ferte geassádit jus dákkár čielga eahpeluohttámuševttohusat dohkkehuvvojit Stuorradikkis. Ii leat nappo doarvái ahte evttohusas lea moaitta ráđđehusa politihkkii. Dálá ”stuorradiggegielas” áddejuvvo dábálaččat ahte ”šállošit”-sátni ii galgga oidnot evttohusas, go dat lohko ovtta máhken eahpeluohttámuševttohusain.

Stuorradikkis leat ovddiduvvon moanat eahpeluohttámuševttohusa, dušše 1980 rájes su. 20. Almmatge dat hárve dohkkehuvvojit.

1905 rájes lea dušše guktii dáhpáhuvvan ahte ráđđehus lea lihccojuvvon eahpeluohttámušjienastemiin (1928:s ja 1963:s).

Ráđđehus sáhtá divvut kabineahhtagažaldaga ja dan láhkai áitit geassádit jus Stuorradiggi ii dohkket dihto áššis dan evttohusa. Go ráđđehus divvu kabineahhtagažaldaga, de dat bágge Stuorradikki ja bidjá diládagas dasa ahte oažžu dihto ášši dohkkehuvvot Stuorradikkis dahje eastadit ahte muhtin evttohus dohkkehuvvo. Vuoittáhallon kabineahhtagažaldat lea leamaš dábálaš ággan ráđđehuslonuhemiide Norggas.

Ráđđehus sáhtá vel oheat luohpat maŋgil go lea válggain vuoittáhallon, namalassii jus stuorradiggeeanetlohku nupástuhtto válggain, ja nu šaddá parlamentáralaš vuodus odđa ráđđehussii. Politihkalaš geavadin lea šaddan nu ahte ráđđehus bivdá luohpat čujuhettiin válgabohtosiidda, ja ahte geassáda easka go dat aiddoválljejuv-

von stuorradiggi čoahkkana, namalassii go odđa Stuorradiggi lea lobálaččat konstituerejuvvon ja lea leamaš allaáiggálaš rahpan. Lea vel šaddan dábálažžan ahte ráđđehus easka geige luohpanohcamis go truvdnosárdnun ja stáhtabušeahtta lea geigejuvvon Stuorradiggái.

Eará dilálašvuodaid geažilge sáhtá ráđđehus geassádit. Sáhttet leat nupástuhttimat ráđđehusas mat leat oaivilerohusaid geažil ovttanbeliid gaskkas (siskkáldas politihkalaš mánggaoaivilvuota), dahje ahte stáhtaministtar háliida eará olbmo iežas sadjái, dahje ahte bellodat dáhttu lonuhit jodiheaddji. Stáhtaministariid beales buohcuvuohta ja jápmin lea leamaš ráđđehuslonuheami ággan. Olles ráđđehus geassáda stáhtaministara geassádeami oktavuodas, mii lea dan duohen go ráđđehusa identitehta mángga láhkai lea laktásuvvon stáhtaministarii olmmožin.

”Lea váttis dán áddet earán go eahpeluohttámuššan Ráđđehusa biraspolitihka guovddáš osiide. Danne lean čielggas das ahte jus guovddášbellodagaid evttohus ahte ii galgga láivudit nuoskkidanlága birasreaidun, ii dohkkehuvvo, de ii šat sáhte Ráđđehus ovddasvástidit dákkár vuoduin, ja áiggun dalle dan váikkuhusa doahhtalit.”

(Stáhtaministtar Kjell Magne Bondevika kabineahhtagažaldat, njukčamánu 9.b. 2000.)

Anna Rogstad, vuosttaš nissonolmmoš Stuorradikkis, birra: ”Gudnejahttojuvvon áirasat! Dát beaivi, njukčamánu 17.b. 1911, šaddá mearkabeaivin min riikka historjái, go odne lea vuosttaš geardde, ahte okta nissonolmmoš boahtá Stuorradiggái oktan árrasin – dakkár dáhpáhus, mii eahpitkeahhtá bokta fuomášumi guhkás.” Čoahkkinn guldalii čuočču presideantta sárdnuma.

(Stuorradiggepresideanta Magnus Halvorsen.)

Stuorradiggeválggat

Anna Georgine Rogstad
(1854-1938)

”Jienastanvuoigaduvvomat leat dat norgga riikavuložat, albmát ja nissonat, guđet mañimustá dan jagis go válgadiggi dollo, leat deavdán 18 jagi.”
(Vuodđolága 50 §)

Vuodđoláhka sisttisdoallá muhtin vuđolaš mearrádusaid jienastanvuoigatvuođa ja stuorradiggeválggaid birra 50–64 §§:in. Dárkilat njuolggadusat leat čohkkejuvvon Láhkii Stuorradiggái, fylkkadiggái ja gieldastivrraide válggaid birra (válgaláhka 2003).

Juohke njealját jagi (čakčamánu) galget välljejuvvot áirasat (169) Stuorradiggái. Ii sáhte čálihit ođđaválggaid stuorradiggebajis. Norggas lea dábálaš jienastanvuoigatvuohta. Stuorradiggeválggain sáhttet buohkat jienastit jus leat deavdán 18 jagi ovdal válgajagi loahpa ja leat norgga riikavuložat. Buohkat guđiin lea jienastanvuoigatvuohta, sáhttet välljejuvvot stuorradiggeáirrasin (earret earret eará bargiid gaskkas departemeanttain ja olgoriikabálvalusas).

Eaktun sáhttit jienastit lea ahte lea čállon veahkadatgirjái (jienastanvuoigaduvvomiid lista). Leat čiegus válggat, ja jienastuvvo politihkalaš bellodagaid. Geat galget leat čállon iešguđet bellodagaid listtaide, mearridit bellodaga nominašuvdnačoahkima oasseváldit.

Norggas leat mis gorrelohkoválggat. Dát mearkkaša ahte bellodagaide välljejuvvojit áirasat dan goris go man galle välljejeaddji

leat sin jienastan. Riika lea juogaduvvon 19 válgabiirri mat leat fylkkarájaid mielde.

150 mandáhta leat nu gohčoduvvon báikegoddemandáhta ja 19 lea dásseenmandáhta.

Vandrehálla

Jienastanvuoigatvuođa ja jienastanvuoigatvuohtaagi ovdáneapmi

	Dábálaš jienastanvuoigatvuohta albmáide.		Njukčamánu 17.b. 1911 Anna Rogstad – vuosttaš nissonolmmoš Stuorradikkis.		Jienastanvuoigatvuohtaahki 23 jagi.		Jienastanvuoigatvuohtaahki 20 jagi.	
1814	1898	1907	1911	1913	1920	1946	1967	1978
Ráddjejuvvon jienastanvuoigatvuohta albmáide (ámmátolbmuide, boanddaide ja riikavuložiidda guđet jodiheadje gávppi). Jienastanvuoigatvuohtaahki 25 jagi.		Nissonolbmot ožžot ráddjejuvvon jienastanvuoigatvuođa stuorradiggeválggain.		Dábálaš jienastanvuoigatvuohta nissonolbmuide.		Jienastanvuoigatvuohtaahki 21 jagi.	Jienastanvuoigatvuohtaahki 18 jagi.	
15								

Stuorradikki láhkameannudeapmi

Čoahkkín Odeldikkis

Stuorradiggi addá, nuppástuhtá ja fámuhtuhtá daid lágaid maid mielde servodat stivrejuvvo. Go Vuodđolágas lea čállon ahte álbmogis lea láhkaaddi-váldi, de mearkkaša dat duohtavuodas ahte álbmotválljejuvvomiin, stuorra-digeáirasiin, lea dákkár váldi.

1814 rájes lea Stuorradiggi meannudan lágaid guovtti ossodagas – Odeldikkis ja Láhkadikkis. Go ođđa stuorradiggi čoahkkanii manñil válggaid, de válljejuvvui okta njealjádasoassi áirasiin Láhkadiggái. Báhcán golbma njealjádasoassi šattai Odeldiggi. Visot láhkaevttohusat fertejedje meannuduvvot goappaš ossodagain, ja veartnis guktii. Láhkadikkis lei dárkkistead-dji bargu, iige sáhttan bissehit láhkaášši.

Guovvamánu 20.b. 2007:s guorrasii Stuorradiggi – ovttá jiena vuostá – heaittihit ortnega Odeldikkiin ja Láhkadikkiin, ja dat dagahii ođđa vugiid mo meannudit láhka-áššiid. Ođđa ortnet doaibmagoahtá golggot-mánu 1.b. 2009:s.

Láhkameannudeapmi

Vuodđolága 76 § dat mudde láhkameannudeami Stuorradikkis:

”Juohke láhka ferte vuossá evttuhuvvot Stuorradikkis, juogo dan miellahtut, dahje Ráđdehus stáhtaráđi bokte”.

Ovdabargu

Ovdal go ráđdehusa láhkaevttohus boahká proposišuvnna hámis Stuorradiggái, de lea leamaš vuodlaš ovdabargu. Jus lea stuorát láhkabargu dahje viidábut láhkaodasmahttin, de nammada ráđdehus áinnas áššedovdi-lávdegotti (komitéa dahje kommišuvnna). Gávdnojit maiddái uhcit eanet bistevaš láhkalávdegottit, nu go Straffelovutvalget ja Sivillovbokutvalget.

Dákkár áššedovdilávdegottis leat áinnas juristtat, hálddašeami virgeolbmot ja guoski beliid hállit. Lávdegoddi geige čielggadeami, evttohusa láhkii, dan departementii masa láhka gullá. Dábálaš lea ahte dákkár evttohus deaddiluvvo Norgga almmolaš čielggademiid (NAČ) publikašuvnnas.

Proposišuvdna Stuorradiggái (láhkamearrádus)

Departemeanta sádde dábálaččat láhkaevttohusa gulaskuddamii. De besset dalle eisevállidit, organisašuvnnat, ásašusat dahje searvvit geaidda láhka guoská, cealkámuša addit. Go gulaskuddama cealkámušat leat čohkkejuvvon, de ráhkada departemeanta evttohusa proposišuvdnii Stuorradiggái mas evttohit láhkamearrádusa. Proposišuvdna biddjo ovdan Gonagassii stáhtarádis. Jus láhkaevttohus doppe dohkkehuvvo, de sirdo dat gonagaslaš proposišuvdna Stuorradikki dievasčoahkkimii. Láhkaevttohusat sáhttet ođđa ortnega mielde sisttisoallat sihke evttohusa láhkamearrádussii dahje evttohus

earalágan mearrádussii, ovdamearkka dihtii juolludanmearrádussii.

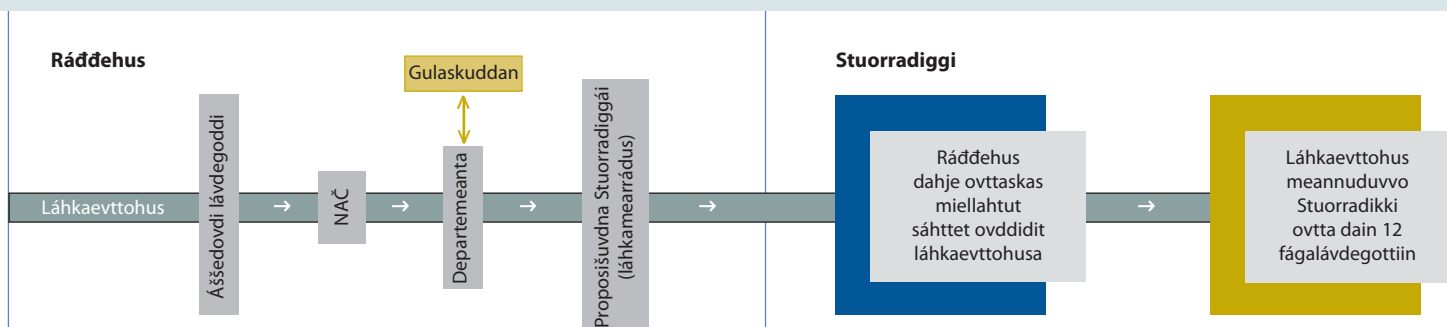
Áššemánu ovdasguvlui Lávdegoddeameannudeapmi

Láhkaevttohus sáddejuvvo Stuorradikkii ovttá bistevaš lávdegottiide manñil go dat lea bájuhuvvon. Lávdegotti ságaškuššá láhkaevttohusa ja addá iežas árvalusa oktan mearrádušrávvemiin Stuorradiggái. Jus proposišuvnnas leat sihke láhkaevttohus ja eará evttohusat, de galgá lávdegoddi addit guokte árvalusa – ovttá láhkamearrádussii ja ovttá stuorradiggemearrádussii.

Láhkameannudeapmi dievasčoahkkimis

Vuosttaš gearde láhkameannudeapmi vástida dan meannudeapmái mii lei Odeldikkis, muhto dápáhuvvá dievasčoahkkimis. Lávdegotti árvalus digaštallo, evttohusat váldojit ovdan, evttohusaid jienastit ja loahpas dahket láhkamearrádusa. Dát mearrádus ii leat loahpalaš vuosttaš gearde meannudeamis. Láhkaevttohus gahččá eret jus dat hilgo vuosttaš meannudeamis.

Nuppi gearde meannudeapmi dápáhuvvá go leat gollan uhcimus golbma beaivvi. Dalle galgá Stuorradikki dievasčoahkkín meannudit iežas vuosttaš mearrádusa ođđasit. Jus guorrasit dasa maiddái nuppi meannudeamis, de lea Stuorradikki láhkameannudeapmi loahpahuvvon. Mearrádus sáddejuvvo de Gonagassii stáhtarádis sankšuvdnii.

“Álbmot doaimmaha láhkaaddi válldi Stuorradikkis.”
(Vuodđolága 49 §.)

Čoahkkín Láhkadikkis

Dábálemos lea, nugo ovddeš ortnegisge, ahte láhka meannuduvvo guktii ovdal go loahpalaš mearrádusa dahket. Jus Stuorradiggi nuppi geardde meannudeamis boahhtá eará bohtosii go vuosttaš geardde meannudeamis, de mearriduvvojit nu go ovdalge *mearkkašeami*it láhkaevttohussii. Dalle šaddá *goalmmát geardde láhkameannudeapmi* dievasčoahkkimis. Stuorradiggi sáhtta de dohkkehit nuppi geardde meannudeami mearkkašemiid. Dalle lea láhka mearriduvvon daiguin rievadusaiguin mat bohtet ovdan mearkkašemiin. Stuorradiggi sáhtta maiddá loahpahit ášši. Goalmmát geardde meannudeami mearrádus dahkko maiddá dábálaš eanetloguin iige nu mo ovddeš ortnegis lei, ahte manimus dievasčoahkkín-meannudeapmi gáibidii guokte goalmmádas eanetlogu jus láhka galgga dohkkehuvvot.

Eanaš láhkaáššit leat duohtavuodas mearriduvvon go lávdegottit leat sin árvalusa gergen, vaikke loahppameannudeapmi lea báhcán.

Go láhka lea sankšunerejuvvon, de almmuhuvvo dat Norsk Lovtidendes.

Go Gonagas lea čállán vuollái láhkamearrádusa (sankšuneren) ja stáhtaministar lea dan kontrasigner (mielvuolláičállán), de šaddá dat gustojeaddji láhkan dan áigemuttu rájes go lágas daddjo, dahje nugo ráđdehus mearrida.

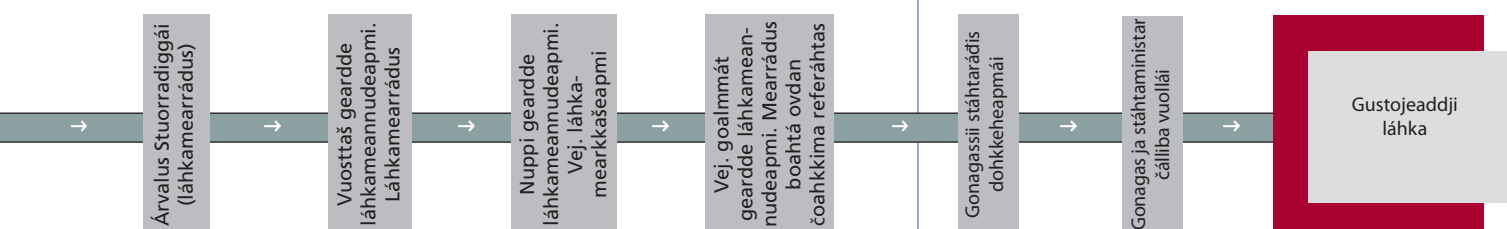
Vuodđoláhka mearrida ahte Stuorradikkis lea láhkaaddi válldi, muhto geavadis sirdá

Láhkadiggesálla

Stuorradiggi, nugo namuhuvvon, olu iežas válldis ráđdehussii ja stáhtahálldaseapmái. Dát geavvá go Stuorradiggi mearrida rámmalágaid dahje fápmuduslágaid mat addet ráđdehussii dahje stáhtahálldaseapmái

fápmudusa addit dievasmahti mearrádusaid njuolggadusaid ja láhkaásahusaid. Meroštallo ahte ráhkaduvvojit sullii golmma geardde eanet láhkaásahusat go lágat.

Stuorradikki bušeahttabargu

Oljohkanlávddit Frigg-guovllus Davvimearas (1978)

Vuoddolága mielde mearrida nappo Stuorradiggi stáhta finánsaid, sihke goluid ja boaduid. Maŋŋil go Láhka álbmotoaju birra bodii fápmui 1967:s, de leat bušehtti gullan vel boadut ja golut mat leat oadjoortnegiid várás. Stuorradiggi dat nappo juolluda ruđa, namalassii várre ruđa doaimmaheaddji válldi, ráđdehusa, hálldui. Stuorradiggi ii dušše ”divtte” ruđa adnot dihto áigumušaide, muhto das lea vel vuoigatvuohta ”gohččut” dan.

Proposišuvdna Stuorradiggái

Go Stuorradiggi čoahkkana čakčat, de lea álo stáhtabušeahhta dat vuosttaš stuorra ášši. Stáhtabušeahhta meannudeapmi vuhtto miehta čakčabaji. Stáhtabušeahhta soaitá leat dat dehálamos stivrenreaidu mii Stuorradikkis ja ráđdehusas lea, ja bušeahta bokte mearriduvvojit stáhta doaimmaid rámmat boahhtevas jagiide. Proposišuvdnii Stuorradiggái lea čohkkejuvvon ovdanbuktin ráđdehusa evttohusain bušeahttamearrádusaide.

Stáhtabušeahhta ferte biddjot ovdan guđa beaivvi siste maŋŋil Stuorradikki rahpama. Dalle čilge ruhtadanministtar bušeahttavevtohusa birra, doallá nu gohčoduvvon finánsasárdnuma. Dás čilgejuvvo makkár hástalusat riikkas leat vuordimis, ja makkár vuoruhe-miid ja doaimmaid ráđdehus áigu oazžut áigái dáid dustemii. Finánsasárdnun lea oassi maŋŋelis finánsadigaštallama vuđđosis. Seammás ovdanbiddjo Stuorradiggái diedáhus nátionálabušeahta birra (Sd.died. nr. 1).

Stuorradiggejagi álgu

Vuosttaš bargobeavvit golggotmánus

Čoahkkaneapmi (jahkásaččat).	Dušše válgajagiin.	Konstitueren (jahkásaččat).	Allaáiggálaš rahpan (jahkásaččat).	Truvdnosárdnedaštallan (jahkásaččat).	Guhtta beaivvi siste maŋŋil rahpama (jahkásaččat).
Stuorradiggi čoahkkana vuosttaš árgabeaivvi golggotmánus.	Stuorradiggi dárkkista válgabohtosa (fápmudusaid áir. ledje mielde fylkkaset válgastivrrain). Bargguin ádjána su. vahkku.	Stuorradiggi čoahkkana ja konstituerejuvvo. Presideanttaid ja čálliid válljen.	Gonagas dan dahká (dábálaččat beaivvi maŋŋil konstituerejama jus dat ii leat sotnabeaivi). Truvdnosárdnun. Riikka dili muitalus.		Finánsasárdnun. Stáhtabušeahhta.

”Gullá Stuorradiggái: a) [...] rávvet vearuid, divadiid, tuollu ja eará almmolaš nođiid [...] b) váldit loana riikka kredihtas; c) gozihit riikka ruhtadoaimmahaga; d) juolludit stáhtagoluide dárbbášlaš ruđa.”

(Vuodđolága 75 §.)

Ovdal stuorradiggemeannudeami lea hirpmus ovdabargu dasa biddjon masa visot stáhtaásahusat ja oasis stáhtahálddašeamis laktojit bušeahttabargui. Ruhtadandepartemeanta ráhkada stáhtabušehttii čohkkejuvvon evttohusa, oktan álbmotoajuin, manñil go ságaškuššamat departemeantaid gaskkas ja ráddehusas leat loahpahuvvon. Bušeahtta dohkkehuvvo formálalaččat stáhtarádis Gonagasa luhte, ja geigejuvvo Stuorradiggái proposišuvnna hámis.

Bargu stáhtabušehtain

Ráddehusa stáhtabušehtaevttohusa vuodul ráhkadit bellodatjoavkkut áinnas iežaset molssaevttolaš bušeahtaid, ja dát leat vuodđun sin oaiviliidda rámmasurggiid juohkimii. Ovdal šiehtadallamiid Finánsalávdegottis leat visot bellodagat diedihán lávdegoddái mat sin vuodđomearrádusat leat.

Stuorradikkis de Presideantagoddi juohká fágálávdegottiid iešguđet bušeahttakapihtaliid. Dán juohkima árvalusa meannuda ja dohkkeha Stuorradiggi dievasčoahkkimis. Presideantagoddi mearrida vel áigemeeriid manñil go lávdegoddejodiheadjit leat beassan cealkit oaiviliiddiset dasa goas lávdegottit galget gárvvistit bušeahttaárvalusaideaset.

Finánsalávdegoddi oktiiordne Stuorradikki bušeahttameannudeami, ja gárvvista manjimustá skábmamánu 20.b. árvalusa natio-

nálabušehttii ja evttohusa stáhtabušehttii oktan álbmotoajuin, oktan rámmamearrádusa evttohusain. Árvalus sisttisdoallá vel iešguđet bellodagaid rámmamearrádusa evttohusa ja gohčoduvvo finánsaárvalussan. Seammás gárvvistuvvo árvalus vearuide ja divadiidda, fitnetpoasttaide ja rámma- doarjaga evttohussii gielddaide ja fylkka- gielddaide.

Stuorradiggi galgá meannudit dáid árvalusaide ovtta vahkku siste. Stuorradiggi de lágida jahkášaš finánsadigaštallama. Dán digaštallamis besset bellodagat ságaškuššat ráddehusa ekonomalaš politihka ja stáhta goluid ja boaduid sturrodaga hárrái. Politihkalaččat lea dát digaštallan okta dain dehálamos digaštallamiin Stuorradikkis.

Digaštallamis ovdanbuktojit dat dehálamos ákkat ráddehusa oppalaš ekonomalaš politihka beali dahje vuostá, ja dat čájeha dan doarjaga ráddehus vuordimis oážžu. Digaštallan loahpahuvvo jienastemiin bušeahttaárvalusaide biddjon evttohusaid. Buot rámmasurggiid supmit mearriduvvojit oktan, seamma čoahkis mearrádusas. Stuorradikki rámmamearrádus lea čadni manjit bušeahttameannudeamis.

Čuovvovaš bajis galget fágálávdegottit gárvvistit mearreruhtaárvalusa daid rámma- surggiin mii sidjiide lea juhkkon, ja dán árvalusas galget leat visot kapihtalat ja

poasttat juohke rámmasuorggis. Fágálávdegottit sáhttet sirdit ruđa dušše mearriduvvon rámma siskkobealde, namalassii ahte jus golut lasihuvvojit, de ferte vástideaddji vuolidit goluid dahje lasihit boaduid.

Fágálávdegottiid bušeahttaárvalusat galget meannuduvvot Stuorradikkis manjimustá juovlamánu 15.b.

Dáid árvalusaide meannudeamis mearrida Stuorradiggi bušeahtta loahpalaččat. Visot poasttaid supmit muhtin rámmasuorggis mearriduvvojit oktan, seamma čoahkis mearrádusas.

Áigeplána Stuorradikki bušeahttabarggus

Bušeahtta ráddehusas Stuorradiggái

Manjimustá guhtta beaivvi manñil Stuorradikki rahpama. Stáhtabušeahtta geigejuvvo Stuorradiggái.	Manjimustá skábmamánu 20.b.	Manjimustá juovlamánu 15.b.	Manjimustá miessemánu 15.b. bušeahttajagis.	Manjimustá geassemánu nuppi bearjadaga.
Presideantagoddi árvala mo juogadit iešguđet lávdegottiid bušeahttakapihtaliid ja rámmasurggiid.	Finánsalávdegotti árvalus nálabušehta ja stáhtabušeahta hárrái rámmamearrádusa evttohusain + Árvalus vearuid ja divadiid dáfus ja rámmadoarjaga gielddaide ja fylkkagielddaide.	Fágálávdegottiid bušeahttaárvalusat.	Ggl. čohkkesproposišuvdna stáhtabušeahta nuppástusain + Stuorradiggiedáhhus ođastuvvon nálabušehta birra.	Finánsalávdegotti árvalus dáid birra. Mearrádus ovdal gidđabaji loahpa.

Vai olles bušeahtta galggašii gárvásit mean-
nuduuvot áiggil, de biddjo čavga áigeplána.
Stuorradiggi vásiha dávjá hirmat hušša-
áiggi bušeahttameannudettiin. Dábálaččat
lea erohus mihtiduvvon kruvnnuin uhcit go
okta proseanta gaskal ráddehusa evttohusa
ja stuorradiggemearrádusa. Politihkalaččat
dehálaččat leat dat signálat mat Stuorra-
dikkis bohtet dan mearkkašemiin ja vuoru-
hemiin, go dát soitet leat mávssolaččat
boahttevaš bušeahtaide.

Stuorradiggi juolluda olu iežas mearreruđas
rámmadoarjagiid dahje nu gohčoduuvvon
”seahkkamearreruđa” hámis, nu ahte lea
ráddehusa duohken mo loahpalaččat hálde
dáid ruđaid. Mearriduvvon stáhtabušeahtta
almmuhuvvo Interneahtras
(www.stortinget.no).

Ođastuvvon nátionálabušeahtta

Daid nuppástuhttimiid mat leat jagi mielde,
sáhtta ráddehus ovddidit proposišuvdnan.

Dábálaččat lea ođastuvvon nátionála-
bušeahtta oktavuodas gidđat ahte eanemus
nuppástuhtto. Gonagaslaš čeahkisproposi-
šuvdna stáhtabušeahtta eará vuoruhemiid ja
lassimearreruđa hárrái ovdanbiddjo mañi-
mustá bušeahttajagi miessemánu 15.b.,
oktan diedáhusain Stuorradiggái ođastuvvon
nátionálabušeahtta birra. Finánsalávdegoddi
gárvvista dáidda árvalusa mañimustá ovdal
nuppi bearjadaga geassemánus. Stuorra-
diggi dan meannuda ja dahká mearrádusa
ovdal gidđabaji loahpa.

Stuorradikki dárkkistanváldi

Stuorradikki goalmmat váldobargun lea dárkkistit ráðdehusa ja hálddašeami. Stuorradiggi galgá gohčit ahte ráðdehus čadaha daid mearrádusaid maid Stuorradiggi dahká, ja dárkkistit ahte iešguđet stáhtalaš hálddašanorgánat čuvvot daid njuolggadusaid maid Stuorradiggi lea ráhkadan.

Vuodđoláhka namuha moanaid dárkkistanomiid stáhta doaimma iešguđet beliide:

- stáhtaráðdebeavdegirjiid mannat čada (sistisdollet stáhtarádis dahkkon mearrádusaid)
- miedihuvvon traktáhtaid mannat čada
- stáhta rehketdoaluid jna. dárkkistit

Dehálamos soaitá datte leat dat politihkalaš ovddasvástádus mii ráðdehusa lea Stuorradikki ektui. Stuorradikkis lea parlamentáralaš vuogádaga bokte dárkkistus ráðdehussii ja dan politihkkii. Stuorradikki duohta váldi ráðdehusa ektui lea oalle muddui dan duohen mo parlamentáralaš dilli lea. Ráðdehus anjke ovddasvástida Stuorradikki ektui. Stuorradiggeeanetlohku mearrida rievtti mielde geas galgá leat ráðdehusváldi, ja sáhtá lihcut ráðdehusa jus dat dohkkeha eahpeluohttamuša dasa.

Parlamentarismma vuoiu 1884:s ja rievdan dan manjil lea dagahan ahte Stuorradiggi lea ožžon áibbas eará ja olu govdadat vuoddosa go ovdal dárkkistit ráðdehusa politihka iešguđet beliid. Dat mávssolaš ja oktilaš dárkkisteapmi hálddašeamis maid Stuorradiggi dál doaimmaha, lea dávjá vuodduvuvvon massamedia dieđuide.

Digaštallamat

Digaštallamiid bokte beassá Stuorradiggi dárkkistit ja árvvoštallat ráðdehusa politihka. Digaštallamat leat dábálaččat rabas uvssain. Dát gusket eanaš áššiide maid ráðdehus lea ovddidan. Truvdnosárdnundigaštallan álggaha juohke jagi stuorradiggešešuvnna ja lea mángga dáfus šaddan ráðdehusa politihka čadamannan ja ságaškuššan (gohčoduvvon vel opposišuvnna digastallan).

**H-blokká ráðdehuskvartálas
Stáhtaministara kantuvrrain bajimučas**

Seamma doaibma lea finánsadigaštallamis ráðdehusa ekonomalaš politihka dáfus. Jagi mielde addojit mánga čielggadeami ráðdehusa politihka iešguđet beliin, ja dátge lea vuodus digastallamiidda.

Gažaldagat ja interpellašuvnnat

Gažaldagaid ja interpellašuvnnaid bokte ráðdehusmiellahtuide beassá juohke stuorradiggeáirras oažžut ovdan dieđuid dihto áššiin ja/dahje čilgejuvvo ráðdehusa guottu áigeguovdilis politihkalaš áššiin. Gažaldagaid sáhtá mángga láhkai jearrat.

Masá juohke vahkku go Stuorradiggi lea čoahkis, de lea gažadanboddu gaskavahkku dii. 10.00 rájes. Vuos dollo njálmmálaš gažadanboddu. Gažaldagat eai leat ovda-gihtii diedihuvvon, muhto áirasiidda lea diedihuvvon guđet ráðdehusmiellahtut oassálastet. Dáhpin lea šaddan nu ahte stáhtaministtar searvá oktii mánnui. Dalle sáhttet áirasat heivehit gažaldagaid daid stáhtaráđiide geat dal bohtet. Presideanta mearrida gii galgá beassat hállat, ja makkár vuorus.

”Lávdegoddi sáhtá dasa lassin guorahallat hálldašeamis dan maid atná dárbašlašžan Stuorradikki dárkkistusas hálldašeami [...] Ovdal go lávdegoddi ieš dáid guorahallá, de galgá guoski stáhtaráđđái dieđihuvvot ja ávžžuhuvvot skáhppot sávahahtti dieduid.”

(Stuorradikki áššemeannudanvuohki 12 §.)

Dábálaš gažadanbottus leat dalle dábálaččat 10–20 gažaldaga ovdan. Soames áirras gii háliida jearrat juoga ráđdehusa muhtin miellahtus ja oažžut vástádusa gažadanbottus, ferte ovddidit gažaldaga čálalaččat Stuorradikki presidentii mañimustá duorastaga dan ovdal. Gažaldagat leat oanehaččat, ja leat dávjá áibbas konkrehta áššiin. Áirasat sáhttet gažadanbottus jearrat dan maid áigot, smávit eankiláššiin gitta stuorát prinsihppaáššiide. Dávjá leat gažaldagat áššiin mat leat báikkálaččat vuolgahuvvon ja/dahje masa massamedia lea gidden fuomášumi. Jearahalli áiggošii áinnas diehtit maid stáhtaráđđi oaivvilda ášši birra, ja/dahje áigugo departemeanta maidege dainna bargat.

Gažaldagat maid galgá čálalaččat vástidit, ferte muhtin ráđdehusmiellahttu vástidit guhtta árgabeaivvi siste.

Interpellašuvnnat lea vuđolat gažadanvuohki. Interpellašuvnnat gusket dávjá stuorát ja politihkalaččat dehálat áššiide, ja leat digaštallamii vuodus. Stáhtaministtar dahje guoski stáhtaráđđi dieđiha čálalaččat goas vástiduvvo. Dat galggašii dahkkot jođanamosit ja mañimustá ovtta mánu siste mañnil go interpellašuvdna ovddiduvvui. Go ášši meannuduvvo Stuorradikkis, de oažžu interpellašuvdna bukti (stuorradiggeáirras guhte lea jearran) sátnevuoru guhkimusat logi minuhta čilgen dihtii interpellašuvnna. Stáhtaráđđi sáhtá atnit seamma guhkes áiggi dan vástidit. Mánge stáhtaráđi ja stáhtaministtar sáhttet maidáii hállat, muhto eai sáhte guhkit go logi minuhta juohkehaš hállat. Čuovvovaš digaštallamis lea vuodis interpellašuvnna buktis ja ráđdehusmiellahtus vuoigatvuohta goabbatge sáhkavurrui, gitta golbma minuhta. Dasto sáhttet eará áirasat hállat oktii juohkehaš, gitta viđa minuhta hállanáiggiin. Sii sáhttet

oažžut sátnesaji oktii. Loahpas lea interpellašuvnna buktis ja ráđdehusmiellahtus vuoigatvuohta goabbatge sáhkavurrui, gitta golbma minuhta.

Interpellašuvnna meannudeapmi ii sáhte bistit guhkit go beannot diimmu.

Dárkkistan- ja konstitušuvdnalávdegoddi

lea okta daid 12 bistevas fágálávdegottiin Stuorradikkis. Dat galgá čadamannat ja ovddidit árvalusaid Stuorradiggái stáhtaráđiid beavdegirjiin. Dat vel galgá čadamannat Riikarevišuvnna dieđáhusaid. Lávdegoddi galgá vel meannudit ráđdehusa jahkásaš dieđáhusa stuorradiggemearrádu-said čuovvolemis mii sisttisdoallá ávžžuhusa ráđdehussii, ja áirrasevttohusaid meannudeamis mat leat mearriduvvon sáddejuvvot ráđdehussii guorahallamii ja cealkámuššii. Lávdegoddi meannuda vel vuodđoláhkaáššiid, mearreruđa Stuorradiggái, vágálágaid, dieđáhusaid Stuorradikki hálldašeami áittardeaddjis ja dieđáhusaid Stuorradikki vákšun-, gozihan- ja sihkarvuodabálvalusa dárkkistanlávdegottis ja eará.

Lávdegoddi sáhtá vel guorahallat hálldašeamis dan maid atná dárbašlašžan Stuorradikki dárkkistusas hálldašeami, muhto easka go guoski stáhtaráđđái lea dieđihuvvon ja lea ávžžuhuvvon ohcat daid sávahahtti dieduid.

Goalmmás oassi lávdegotti miellahtuin lea doarvái jus galggaš dahkat dakkár mearrádusa (uhcitlohkovuoigatvuohta).

Stuorradikki dárkkistanváldi

Digaštallamat Digaštallamiid bokte beassá Stuorradiggái dárkkistit ja árvvoštallat ráđdehusa politihka. Digaštallamat leat dábálaččat rabas uvssein.	Gažaldagat ja interpellašuvnnat Gažaldagaid ja interpellašuvnnaid bokte ráđdehusmiellahtuide beassá juohke stuorradiggeáirras oažžut ovdan dieduid dihto áššiin ja/dahje čilgejuvvot ráđdehusa guottu áigeguovdilis politihkalaš áššiin.	Dárkkistan- ja konstitušuvdnalávdegoddi galgá čadamannat ja ovddidit árvalusa Stuorradiggái stáhtaráđiid beavdegirjiin jna. Lávdegottis lea nu gohčoduvvon vuolgahanvuoigatvuohta, namalassii ieš lokte áššiid maid dáhttu guorahallat.
---	---	--

Riikarevišuvdna

Riikarevišuvdna doaimma ulbmilin lea revišuvdna ja dárkkisteami bokte leat veahkkin dasa ahte stáhta ruhta ja árvvut adnojit ja hálddašuvvojat ekonomalaš dohkálaš láhkai ja Stuorradikki mearrádusaid ja eavttuid mielde. Riikarevišuvdna barggut čuvvot Vuodđolága ja Riikarevišuvdna lága ja instruvssa.

Riikarevišuvdna lea sorjjasmeahttun ráđdehusa ja eará hálddašanorgánaid, ja lea Stuorradikki dehálamos dárkkistanorgána. Riikarevišuvnnas leat dál su. 500 virgehasa juogaduvvon čieža ossodahkii. Dat vihtta stuorradiggeválljejuvnon revisora dahket kollegiumma mii lea Riikarevišuvdna bajimuš jodihangoddi.

Riikarevišuvdna galgá vuosttažettiin juohke jagi revideret stáhtarehketdoalu ja rehketdoalu mii guoská Svalbárdda hálddašeapmái. Dát váldorehketdoalut čájehit mo ráđdehus ja departemeanttat leat atnán stáhta ruđa.

Siviilaáittardeaddji

vállje Stuorradiggi njealje jahkái oddajagimánu 1.b. jagi maŋnil stuorradiggevállggaid. Son ii nappo sáhte leat stuorradiggeáirras, ja ferte leat jurista (ja deavdit eavttuid leat alimusriekteduopmárin). Áittardeaddji galgá geahččalit sihkarastit ahte almmolaš hálddašeamis ii doaimmahuvvo vearrivuolta ovttaskas riikavuloža ektui. Vaikke duopmostuolut fuolahit dákkár dárkkisteami daid áššiin mat čuoččaldahttojit sidjiide, de dárbbášuvvo čielgasit dákkár ortnet. Ášše-

čuoččaldahttin duopmostuoluid ovdii lea dávjá divrras ja ádjána guhká. Jus váidá (ovtta jagi siste) siviilaáittardeaddjái, de sáhtta son gii oaihvilda iežas leat vearrivuota gillán, oažžut áššis geahččaluvvot álkidit. Áittardeaddji iská ášši ja ovddida cealkámuša dan hárrái. Jus son cealká ahte hálddašanmearrádus lea lobiheapme dahje čielgasit eahpegovttolaš, de dábálaččat hálddašanorgánat guorrasit dasa, meannudit fas ášši ja doahttalit áittardeaddji ávžžuhusa.

Vástideaddji ortnegat leat sidjiide geat leat Suodjalusa bálvalusas ja siviilla suodjalangeatnegasaide gudet oaihvildit leat eahpevuoiggalaš, boasttu ja eahpegovttolaš meannudeami gillán.

Guorahallat šiehtadallon traktáhtaid ja veahkkesoahpamušaid

Juohke jagi sádde Olgoriikadepartemeanta Stuorradiggái dieđu visot šiehtadallon traktáhtain, ja olgoriikalávdegoddi guorahallá daid ja gárvvista árvalusa Stuorradiggái. Datte leat muhtin dát traktáhtat maid ráđdehus jahkásaččat diediha, jo leat meannuvvon, go Vuodđolágas lea čállon (26 §:s) ahte visot traktáhtat ”erenomáš dehálašvuodain” galget ovdanbiddjot Stuorradiggái ovdal go dat šiehtadallojit. Stuorradikkis lea nuppiin sániiguin hirbmat váikkuhus olgoriikapolitiikka ja traktáhtašiehtadallamiinge.

Rabas dárkkistangulaskuddamat

Juohke fágalávdegoddi sáhtta muhtin háviid mearridit ahte muhtin ášši heive rabas dárkkistangulaskuddamii. Dat gusto erenomážit

dakkár dárkkistanáššiin main váruhuuvvojat leat moaitinveara dilálašvuodat, boasttuvuodat dahje suostan, ráđdehusas dahje hálddašeamis. Ulbmilin lea dávjá kártet stáhtaráđiid ovddasvástádusa.

Stuorradikki vákšun-, gozihan- ja sihkarvuodabálvalusa dárkkistanlávdegoddi (EOS-lávdegoddi) oktilit dárkkista čiegus bálvalusaid.

Parlamentáralaš guorahallankommišuvnnaid sáhtta Stuorradiggi nammatit.

Ráđdeaddi orgána

Eurohpálávdegoddi lea čielga ráđđádalli orgána mii galgá ráđdehusa rávvvet mo dat galgá dahkat daid EO-direktiivaid ektui mat meannuvvovojat EEO-lávdegottis, mii lea EO- ja EFTA-riikkaid oktasašorgána.

Riikarevišuvdna

galgá revišuvdna ja dárkkisteami bokte leat veahkkin dasa ahte stáhta ruhta ja árvvut adnojit ja hálddašuvvojat ekonomalaš dohkálaš láhkai ja Stuorradikki mearrádusaid ja eavttuid mielde.

Siviilaáittardeaddji

galgá sihkarastit ahte almmolaš hálddašeamis ii doaimmahuvvo vearrivuolta ovttaskas riikavuloža ektui.

EOS-lávdegoddi

oktilit dárkkista čiegus bálvalusaid.

Parlameantaristtalaš

guorahallankommišuvnnaid sáhtta Stuorradiggi nammatit.

Stuorradikki bargolágideapmi

Juohkehaš gii dáhttu, sáhtta háhkat dieduid Stuorradikki barggu birra. Stuorradikki čoahkkimat leat rahpasat olbmuid ja mediaide. Šiehtadallamiid sáhtta čuovvut njuolga go boahtá gehččiidgallerijai dahje go čuovvu dan Interneahτας (www.stortinget.no).

Almmuhuvvojit vel moanat publikašuvnnat dađis go áššemeannudeapmi joatkkašuvvo. Sihke ráđdehusa diedáhusat ja proposišuvnnat (www.regjeringen.no) ja Stuorradikki árvalusat, mearrádusat ja referáhtat čoahkkimiin leat oaidnin láhkai Interneahτας (www.stortinget.no).

Vuodđoláhka mearrida njuolggadusaid Stuorradikki čoahkkádusas, bargguin ja doaimmas, muhto das eai leat visot bienat áššemeannudeami hárrái. Stuorradikki áššemeannudanvuohki sisttisdoallá mearrádusaid das mo Stuorradiggi ordniiduvvá ja mo Stuorradikki bargu galgá lágiduvvot.

Stuorradiggi čoahkkana ja konstituerejuvvo

”Stuorradiggi čoahkkana dábálaččat juohke jagi vuosttaš árgabeaivvi golggotmánus.” (Vuodđolága 68 §).

Áirasat nappo čoagganit vuosttaš árgabeaivvi golggotmánus, ja dalle álggahuvvo Stuorradikki bargobadji. Go aiddoválljejuvvo stuorradiggi čoaggana, de lea juohke fylkka vuosttaš áirasis mielde fápmudus iežas fylkka válgastivrras, mas lea čállon ahte fylkka välljejuvvo áirasiin lea mandáhta boahtit Stuorradiggái. Buot fápmudusaid dárkkista Stuorradikki fápmuduslávdegoddi. Jus lea boastut geavvan, de soaitá fertet ođdasit doallat válggaid.

Mañnil go fápmuduslávdegotti árvalus lea gárvásit meannuduvvon, de välljejuvvojit Stuorradikki presideanta ja vihtta várre-presideantta. Válljejuvvojit vel guokte čálili.

Go Stuorradiggi lea välljen presideanttaideaset ja čáliliideaset, de cealká presideanta

Stuorradikki lobálaččat konstituerejuvvon, ja diediha Gonagassii dán birra.

Stuorradikki allaáiggálaš rahpan

Dábálaččat doaimmaha Gonagas dan allaáiggálaš rahpama vuosttaš árgabeaivvi mañnil go Stuorradiggi lea ordniiduvvon.

Truvdnosárdnun maid Gonagas lohka, sisttisdoallá ráđdehusa boahhtevaš jagiid prográmmajulggastusa. Dasto lohka ráđdehusa okta miellahttu ”riikka dili mitalusa”. Moadde beaivvi mañnil digaštallo truvdnosárdnun Stuorradikkis.

Presideantagoddi

Presideantaid välljejumit leat seamma láhkai juohke háve go čuovvovaš stuorradikkis seamma válgabajis čoahkkana. Dat guhtta välljejuvvo presideantta dahket Stuorradikki presideantagotti. Presideantagotti váldobargun lea hálldahuslaččat go dat láhčá dili Stuorradikki bargolágideami ja čoahkkindoaimma hárrái. Presideanta sáhtta vel doaimmahit disiplineara válddi gozihettiin ahte áššemeannudanvuohki dollojuvvo.

Stuorradikki presideanta jodiha Presideantagotti čoahkkimiid. Go politihkalaš áššit dahje áššit mat soitet šaddat politihkalaččat kontroversiealla, bohciidit, de ráđđádallá stuorradiggepresideanta parlamentáralaš jodiheddjiiguin. Presideantagottis leat vel ovddastanbarggut, mahkáš go olgoriikkas bohtet parlamentariihkaráirrasgottit, ja moanat iešguđetlágan hálldahuslaš dahkamušat, nugo bušeahhtameannudeapmi, dohkkehit lávdegoddemáttkiid olgoriikkas ja eará.

Áššeráhkkaneddji bargu

Stuorradikki bargun ii leat dušše dat oassi mii dápáhuvvá sárdnestuolus ja maid buohkat sáhttet čuovvut. Barggu nubbi oassi ii leat nu oinnolaš almmolašvuhtii, ja lea lávdegottiin ja bellodatjoavkkuin. Áššit mearriduvvojit rievtti mielde dávjjimusat lávdegottiin.

Stuorradikki bistevaš fágalávdegottit
Masá visot áššiid mat galget Stuorradiggái, meannuda vuos muhtin lávdegoddi. Visot stuorradiggeáirasat leat ovttadaid 12 bistevaš fágalávdegottiin.

Lávdegottiid bargun lea ráhkkanit daid áššiid maid Stuorradiggi galgá dahkat mearrádusa. 37-miellahttosáš (gorálaččat ja guovllulaččat ovddastuvvon) válgalávdegoddi mearrida mo Stuorradikki bistevaš lávdegottit galget leat ovttastuvvon. Ovda-bargu gal datte geavvá bellodatjoavkkuin, mat juogadit miellahtuideaset iešguđet fágalávdegottiide, ja joavkkuid gaskasaš oktavuođain ovdal go ášši joavdá válgalávdegoddi. Dábálaččat dohkkehuvvo doppe dat maid bellodatjoavkkut evttohit.

Mearrádusat lávdegottiid čoahkkádusas ja bargguin leat eanaš mearriduvvon Stuorradikki áššemeannudanvuogis. Go buot áirasat galget leat muhtin fágalávdegotti miellahtun, de ii sáhte álo juksat seamma gorálaš bellodatčoahkkádusa buot lávdegottiin, iige danne seamma politihkalaš fápmogori buot lávdegottiin go Stuorradikkis oppalaččat.

Go lávdegottit leat nammaduvvon, de vällje juohke lávdegoddi jodiheaddjis, vuosttaš nubbinjodiheaddji ja nuppi nubbinjodi-

Lávdegoddelatnja

”Oppalohkái de ollu dáhpi dominere parlamentáralaš vuogádagas. Áššemannu lea dehálaš, ja vaikke dat sáhtta leat njoahci, de álo soapmásat daid gozihit ja fuolahit ahte áššit dahkkojit riehta. Ja lea ”álo ágga dákkár formálalaš ovddidanvugiide.”

(Guttorm Hansen: – Det er godt å sitte..., 1984.)

headdji. Lávdegottit molsašuvvet logu dáfus, muhto dábálaččat leat dain 8 gitta 18 miellahtu.

Eanaš áššit mat ovddiduvvojit Stuorradiggái, sáddejuvvojit vuos muhtin lávdegoddái ráhkkanepmái. Juogadeami váldonjuolgadus lea eanaš dat ahte lávdegottit meannudit áššiid departemeanttain seamma dahje masá seammalágan namain go lávdegottiin, mahkáš meannuda Dearvvovuodá- ja fuolahuslávdegoddi áššiid Dearvvovuodá- ja fuolahusdepartemeantta fágasuorggis.

Visot áššiide mat galget meannuduvvot lávdegottiin, válljejuvvo áššeságadoalli. Son ovddasvástida ášši meannudeami ja manu, čohkke dieđuid jna. gitta dassái go lávdegotti loahpalaš árvalus lea gárvvis. Áššeságadoalli dat hábme árvalusa čálalaččat. Dát árvalus sisttisdoallá ášši čoahkkáigeasu ja lávdegotti mearkkašemiid mearrádusevttohusain. Árvalus biddjo ovdan Stuorradiggái, mii dahká dan loahpalaš mearrádusa.

Mánnga ášši meannuduvvojit ja mearriduvvojit ovttajenalaš guorrasemiin lávdegotti buot miellahtuin. Jus šattaš veardni, de soaitá dat dagahit viiddis digaštallamiid ja ságaškuššamiid lávdegottis, ja soaitá nu mannat ahte lávdegoddi áššemeannudettiin

Stuorradiggesálla – jienastanboalut

Stuorradikki allaáiggálaš rahpan

Fágalávdegottit

- Bargo- ja sosiálalávdegoddi
- Energiija- ja biraslávdegoddi
- Bearaš- ja kulturlávdegoddi
- Finánsalávdegoddi
- Dearvvovuodá- ja fuolahuslávdegoddi
- Justislávdegoddi
- Girko-, oahpahuš- ja dutkanlávdegoddi
- Geldda- ja hálddašanlávdegoddi
- Dárkkistan- ja konstitušuvdnalávdegoddi
- Ealahuslávdegoddi
- Fievrridan- ja kommunikašuvdnalávdegoddi
- Olgoriika- ja suodjaluslávdegoddi

”Dat stuorra lávdegoddekabála biddjo vuosttaš vahkkuid maŋŋil go ođđaválljejuvvo Stuorradiggi čoahkkana. [...] Áirasat ieža váccašit birra uhcit eanet duššástuvvan ja gaccaid gásket jurddašettiin makkár vuorbi lea sin ovddabealde. Ja buot galgá loahpas heivet oktii, guovlluovddastupmi, sohkaabealli, bellodatjuohkin ja áinnas nu ahte nu moadde áirasa go vejolaš behttojit ja dovdet bahčavuoda. [...] Go muhtin lávdegottit leat bivnuhat go earát. Prinsihpas leat buohkat seamma buorit, muhto soapmásat navdet iežaset buorebun. Lávdegotti mearkkašupmi ja árvoortnet molsašuvvo datte áiggiid mielda.”

(Guttorm Hansen.)

juohkása guovtti dahje moatti frakšuvdnii (oassái). Juohke frakšuvdna sáhtta áššái válljet ságadoallis. Daid háviid go ii boade ovttaide, bohtá dat ovdan árvalusas juohke frakšuvnna disseansan dahje mearkkašeapmin. Erenoamáš váttis áššiin, dávja politihkalaš áššiin, lea dábalaš ahte frakšuvnna ságaškuššet ášši guoski bellodagaid joavkostivrraiguin, dahje čoahkkimiin bellodagaid čoahkis stuorradiggejoavkkuin. Politihkalaš oaiivilat čielggaduvvojit dáid čoahkkimiin, ja leat maŋŋil vuodusin daid šiehtadallamiidda mat leat lávdegottiin. Čoahkkimat leat gitta uvssaid duohken.

Áššiid meannudettiin geavvá vel dávja ahte lávdegottit gohččot čoahkkimii departemeanttaiguin, organisašuvnnaiguin dahje ovttaskasolbmuiguin oázžun dihtii eanet dieđuid (gulaskuddamiid). Sáhtta vel geavvat ahte organisašuvnna ja ovttaskasolbmot ieža bivdet deaivvadit lávdegottiin ovddidan dihtii sin oaiiviliid. Gulaskuddamat galget leat rabas uvssain, earret jus eará mearriduvvo.

Lávdegottis lea hui garrasit bargan iešguđet áššiid meannudeamis. Áššeságadoallis lea ainjuo dehálaš ja ovddasvástideaddji bargu hábmet dan loahpalaš árvalusa. Árvalusa čálliba vuollái jodiheaddji ja áššeságadoalli

ovdal go dat geigejuvvo Stuorradiggái. Buot lávdegottiin lea bistevas lávdegoddečállii (finánsalávdegottis ja dárkkistan- ja konstitušuvdnalávdegottis leat guokte), Stuorradikkis virgáhuovvon, guđet galget veahkehit stuorradiggeáirasiid lávdegotti barggu oktavuodas. Lávdegoddeameannudeapmi lea dávjjimusat áibbas mearrideaddjin mo áššiin manná Stuorradikkis. Go áirasat jienastit muhtin áššis, čuvvot sii lávdegottis dábalaččat sin bellodatustiba dahje bellodatrafrakšuvnna. Evttohus maid lávdegodde-eanetlohku doarju, oázžu dábalaččat eanetlogu vel Stuorradikkis. Daid lávdegottiin main ii leat seamma gorálaš bellodatčoahkkáduš, ii soaitte boadus šaddat nu.

Lávdegottit eai sáhte meannudit eará áššiid go daid mat leat sáddejuvvo Stuorradikkis. Dárkkistan- ja konstitušuvdnalávdegoddi lea sierradilis go dat sáhtta “guorahallat hálldašeamis maid atná dárbbaslažžan Stuorradikki dárkkistusas hálldašeami”.

Viiddiduvvon olgoriika- ja suodjaluslávdegoddi

Válgalávdegoddi nammada vel viiddiduvvon olgoriika- ja suodjaluslávdegotti. Das leat olgoriika- ja suodjaluslávdegotti dábalaš miellahtut, Stuorradikki presideanta ja bellodatjoavkkuid jodiheaddjit (jus sii eai jo leat

lávdegotti miellahtut). Válgalávdegoddi sáhtta nammadit vel eanet miellahtuid jus gávnaha ahte joavkku gorálaš ovddastumi deasttat dan cealkkihít.

Viiddiduvvon olgoriikalávdegotti bargun lea ságaškuššat dehálaš olgoriikapolitihkalaš, gávpepolitihkalaš ja sihkarvuohtapolitihkalaš áššiid ráđdehusain. Dákkár ságaškuššančoahkkimat dollojit ovdal go ráđdehus dahká dehálaš mearrádusaid. Dán lávdegotti šiehtadallamat galget dollo čiegu- sin jus čielgasit ii leat mearriduvvon eará.

Bellodatjoavkkut ja joavkočállingottit

Go aiddoválljejuvvo áirasat bohtet Stuorradiggái, de ordniiduvvojit sii bellodatjoavkkuide. Dat áirasat guđet leat válljejuvvo seamma politihkalaš bellodagas, šaddet seamma bellodatjoavkui. Joavkkut dat iežaset čoahkkimiin bidjet bellodaga politihkalaš linjá ja hábmejit mearrádusaid daid áššiin main Stuorradiggi bargá.

Juohke bellodatjoavku vállje joavkostivrra ja jodiheaddji. Son gohčoduvvo bellodaga parlamentáralaš jodiheaddjin. Joavkojodiheaddji dahká muhtin politihkalaš mearrádusaid, oktiordne barggu bellodatjoavkkus, evttoha mo bellodaga áirasat galget juogaduvvot lávdegottiide, juohká hállanáiggi ja nu ain.

”Politihkalaš váldi lea bellodatjoavkkuin [...] Stuorradiggejoavkkut lea duohtavuodas visot man birra lea sáhka [...] Miehtá parlamentarisma čuohtejagáš historjjas Norggas lea Stuorradiggejoavkkuin leamaš dehálaš sajádat.”

(Guttorm Hansen.)

Eanaš stuorradiggejoavkkuin lea čoahkkin gaskavahkku veaigin. Doppe ságaškuššojit dehálaš áššit, ja áirasat mitalit áššiid birra sin lávdegottiin. Bellodatjoavkkut ságaškuššet ja dahket mearrádusa visot dehálaš áššiin mat galget Stuorradikkis meannuduvvot, nu ahte miellahtut leat eanemus vejolaš čoahkis doppe. Jus muhtin bellodatjoavkkus lea veardni muhtin áššis, de čielggaduvvo dát joavkkus ovdagihtii. Uhcitlohku dábálaččat doahttala eanetlogu ja jienasta sin mielde go ášši meannuduvvo Stuorradikkis. Jus leat dakkár áššit mat leat mávssolaččat muhtin áirasiid válgabiiriide (nugo báikemearridanáššit), de soitet báikkálaš deasttat mannat ovddabeallai dan oaivila mii bellodaga eanetlogus lea. Seamma sáhtta leat eallinoaidnoáššiin (oamedovdoáššiin). Joavkkuin dat taktihkka digaštallo ja bidžo, ja dáppe dat juohke áirasa politihkalaš oaivilat dohkkehuvvojit. Joavkočoahkkimat eai leat almmolaččat.

Juohke stuorradiggejoavkkus lea sierra čállingoddi Stuorradikkis, mii veahkeha áirasiid mánggalágan, sihke politihkalaš ja eanet geavattaš, bargguiguin.

Stuorradiggečoahkkimat

Juohke vahkku loahpas almmuhuvvo boahhte vahkku čoahkkinprográmma. Presideanta-

goddi mearrida goas Stuorradiggi galgá čoahkkanit, ja bidjá makkár áššit galget čoahkkimis meannuduvvot. Juohke čoahkkin oktan áššelisttain galgá almmuhuvvot uhci-musat 24 diimmu ovdal álgima.

Vihitta minuhta ovdal čoahkkima álgima čuojahuvvo čoahkkimii. Jus áirasat leat eará bargamin, de diedihuvvo sidjiide ahte fertejit sállii mannat. Presideanta galgá sihkarastit ahte vuodđoláhkamearriduvvon uhci-muslohku áirasiin, uhci-musat bealli, lea loaidan ovdal go čoahkkin álggahuvvo.

Son geas lea sátnevuorru, galgá sárdnuma doallat presidentii, ja danne álggahit áinnas hállit sáhkavuorustaset ná: “Gudnejahtt-juvvon Presideanta”, “Presideanta”, “Hearrá Presideanta”, “Buorre Presideanta” ja sullasaččat. Presideanta jođiha čoahkkima ja galgá earret eará gozihit ahte čoahkkimiid áigge lea lanjas muossi.

Stuorradikki áššemeannudanvuogis (FO) lea hállanáiggi njuolggadusat mearriduvvon, ja presideanta galgá gozihit ahte áirasat dollet dan áiggi mii sidjiide lea juolluduvvon. Dáhpin lea ahte presideanta ovdal stuorát digaštallamiid (nu go truvnosárdnundigaštallama) šiehtada parlamentáralaš jođihed-djiiguin man guhká digaštallan galgá bistit,

mo juohkit hállanáiggi ja man vuorus galget oažžut sátnevuoru vai šaddá govttolaš hállanáiggi juohkin bellodatjoavkkuid gaskka. Bellodagaid hállanáigi rehkenasto dan mielde galle áirasa sis leat, muhto uhci-mus bellodagat ožžot álo veaháš eanet áiggi juohke áirasa nammii go dat stuorámusat.

Čoahkkimat dollojit dábálaččat árgabeivviid gaskal dii. 10.00 ja 16.00. Jus bargohivvodat dan gáibida, de sáhtta Presideantagoddi mearridit ahte galgá vel dollot eahketčoahkkin gaskal dii. 18.00 ja 22.00. Go čoahkkimat dávjá bistet guhká badjel dán áiggi, de lea dat Stuorradikki miediemiin.

Digaštallamiid bokte sáhtta Stuorradiggi vel dárkkistit ja soaitá vel moaitit ráđdehusa politihka. Dávjjimusat lea nu ahte eanaš áššit maid Stuorradiggi meannuda, bohtet ráđdehusas. Stuorradiggeáirasat iežage datte sáhttet vuolggahit ášši (nu gohčoduvvon áirasevttohusat).

Gažaldagaid ja interpellašuvnnaid bokte ráđdehusmiellahtuide beassá oažžut ovdan dieduid dihto áššiid hárrái ja/dahje čielggadit ráđdehusa oainnu áigeguovdilis politihkalaš áššiin.

Hállit álggahit áinnas sáhkavuoruset dáinna
"Gudnejahttojuvvon Presideanta!",
"Hearrá Presideanta!", *"Presideanta!"*,
"Vyrde Presideanta!", *"Buorre Presideanta!"*
 dahje sullasaččain.

Go daid hálliin guđet leat diedihán, lea leamaš sátnevuorru, de cealká presideanta digaštallama loahpahuvvon. Stuorradikkis galget áššit jienastuvvot čoahkis dan beaivvi čoahkkima loahpas, jus Stuorradiggi ii mearrit eará. Visot áššiin, earret vuoddo-láhkaevttohusain, sáhtta jienastuvvot go uhcihusat bealli áirasii lea sajis. Vuoddo-láhkaevttohusa meannudettiin ferte uhcihusat guokte goalmádasoassi leat sajis. Ovdal jienasteami čuojahuvvo sierra jienain, vai áirasat bohtet sállii.

Jienasteami loahpahit parlamentáralaš áššemeannudanproseassa, dávjá maŋgil guhkes ságaškuššamiid lávdegottiin ja bellodatjoavkkuin, ja maŋgil guhkes digaštallama. Jienasteami boadus sáhtta leat boah tán evttohusaide ovtta jienalaš guorraseami dahje daid hilgun. Dávjiit soaitá jienasteami čájehit eanetlogu evttohusaid beali dahje vuostá. De leage boadus dan demokrátalaš prinsihpa mielde ahte eanetlohku mearrida ášši, maŋgil go uhcihlohkuge lea beassan dovddahit oainnus.

Stuorradiggesálas geavahuvvo dábálaččat elektrovnnalaš jienastanrusttet. Válđonjuolggadussan lea ahte áirasat guđet jienastit beali, deaddilit ruoná boalu merkejuvvon "beali" ja orrot čohkkut, ja sii guđet jienastit

vuostá, deaddilit rukses boalu merkejuvvon "vuostá" ja čuoččastit. Go jienasteami lea loahpahuvvon, de jienastanlogut almmuhuvvot jienastantávvaliin. Seammás logahallo boadus iešalddes čálánis mii čállá jienasteami oktan dainna mo juohke árras lea jienastan.

Nammačuorvun geavahuvvo erenoamáš dehálaš dahje erenoamáš riidovuloš áššiin, ja dávjá jienasteami Vuoddo-lága nuppastuhttimiid evttohusain, ja álo eahpeluohtta muševttohusain ja kabineahhtagažaldagain.

Čálalaš (ja čiegus) jienasteami geavahuvvo dušše válljedettiin olbmuid ámmáhiidda ja sullasaččaide.

Dábálaččat mearriduvvo jienasteami dábálaš jienastaneanetloguin, namalassii badjel beali jienain. Vuoddo-lága nuppastuhttimiin gáibiduvvo guokte goalmádasoasi eanetlohku, ja sirdedettiin válddi riikkaidgaskasaš organisašuvnnaide golbma njealjadasoasi eanetlohku. EEO-šiehtadus mearriduvvui dán paragrafa mielde (130 vuostá 35 nammačuorvumiin).

"Guoros sállá"

Stuorradiggeáirasiid bargobeavi ii leat bargoáiggi hárrái šiehtadusnannejuvvon

iige bargobiraslága dábálaš mearrádusaid vuollásaš.

Stuorradikki bargobeavi lea eanaš čoahkkindoaimma duohken bellodagain, lávdegottiin ja Stuorradikkis. Dát čoahkkimat gáibidit dábálaččat ahte áirasat ráhkkani, earret eará lohket áššebáhpáriid, čohkkejit dieđuid ja ráhkkani notáhtaid, dahje ráhkkani divodit iežaset digaštallanvuoruid dakkár áššiin mat meannuduvvot Stuorradikkis.

Bargobeavi gollá dasto vel eará čoahkkindoaimmaide, čoahkkimiidda organisašuvnain, departemeanttaiguin, árrasgottiiguin, ruovttuguovllu gallededjiiguin ja earáiguin geat háliidit háleštit dihto áirasii. Earret dán gollá áigi vástidit reivviid ja oktavuoda váldimiidda, čállit aviissaide, ráhkkani ja čállit sáhkavuoruid, logaldallamiid ja koseriijaid, ja searvat čoahkkimiidda eará sajiin go Stuorradikkis (dávjjimusat eahketčoahkkimat). Olu áigi gollá mátkkošteapmái, erenoamážit riikka siste.

Máŋggas guđet leat oaidnán tv-sáddagiid stuorradiggesálas, leat imaštan manne nu moadde áirasa leat oaidnimis sálas (das vuolgan "guoros sállá"-namahus). Lea nappo ieš bargolágideami geažil áirasat eai sáhte čohkkát sálas miehtá beaivvi. Danne

”Mun liikon Stuorradiggái. Dat almmolaš eallin. Vuostálastit ja oaivilverddet. Gárdin gos čohkkát. Beaŋkkat. Hápmi. Jus in lean časkásan ja lihkoheapme, de livččen dutnje ge liikon – go boadát Stuorradiggái. Don. Don, inge mun. O, leat áššit maid it sáhte áddet, mo dovdo leat olggobealde. Iigo dáhpáhusain leat makkárga oaivil, iigo leat veahášge vuoiggalašvuohta! [...] Muhto jurddaš ieš Stuorradikki, jurddaš daid čuvges, guhkes mánuid, čohkkát Stuorradikkis. Lavinia, Lavinia – doppe lea buorre čohkkát.”

(Nils Kjær: Det lykkelige valg, 1913.)

”Guoros sála”

šaddá áinnas nu ahte juohke áirras lea sajis go son lea leamaš mielde meannudeamen ášši muhtin lávdegottis, berošta sakka muhtin áššis, dahje go son háliida gullat dihto áirasa sáhkavuoru, dahje danne go iešge áigu doallat sáhkavuoru seamma áššis. Go áirras ii leat sálas, de lea son dájvja bargus kantuvrras, gos de guldala čohkkima dahje siskkáldas-TV dahje neahtta-TV bokte sáhtta čuovvut digaštallamiid. Mii sálas geavvá, lea vuosttažettiin ahte ášši ja bellodagaid oainnut ovddiduvvojit almmolašvuhtii.

Buot áššit leat vuos vuđolaččat digaštallon muhtin fágálávdegottis, ja dájvja vel bello datjoavkkuin. Guoski ášši árvalusas lea dábálaččat boadusge gárvvis. Stuorradigge-áirrasat leat geatnegasat leat sajis sálas go čohkkin álggahuvvo, ja leat mielde buot jienastemiin, jus eai leat “lonuhuvvon” go leat eará bargamin dahje go sis lea virgelohpi. Muđui lea áirras vuosttažettiin sajis searvan dihtii digaštallamii.

Gehččiidgalleriija

“Løvebakkenis viessu”

Stuorradiggeledjonat fáktejit Stuorradikki

*Govvačuolli **Christopher Borch** sárggui ja hábmii dan guokte stuorradiggeledjona, muhto Akershus ladni guokte ránggástanfággga čuolaiga daid.*

“Løvebakkenis viessu”-doaba lea oahpis. Gitta 1865 rájes leat dat guokte ledjona fákten álbmotválljejuvvomiid, ja lei hirmat stuorra dáhpáhus go gávppoga vuosttaš bácciid olgoáimmus bidje Stuorradiggegárdima ovdda-beallai.

Govvačuolli Christopher Borch sárggui ja hábmii dan guokte stuorradiggeledjona, muhto guokte ránggástanfággga Akershus ladnis čulle daid. Borch lei almmolaš doarjagiin ásahan muhtinlágan dáiddaduodje-

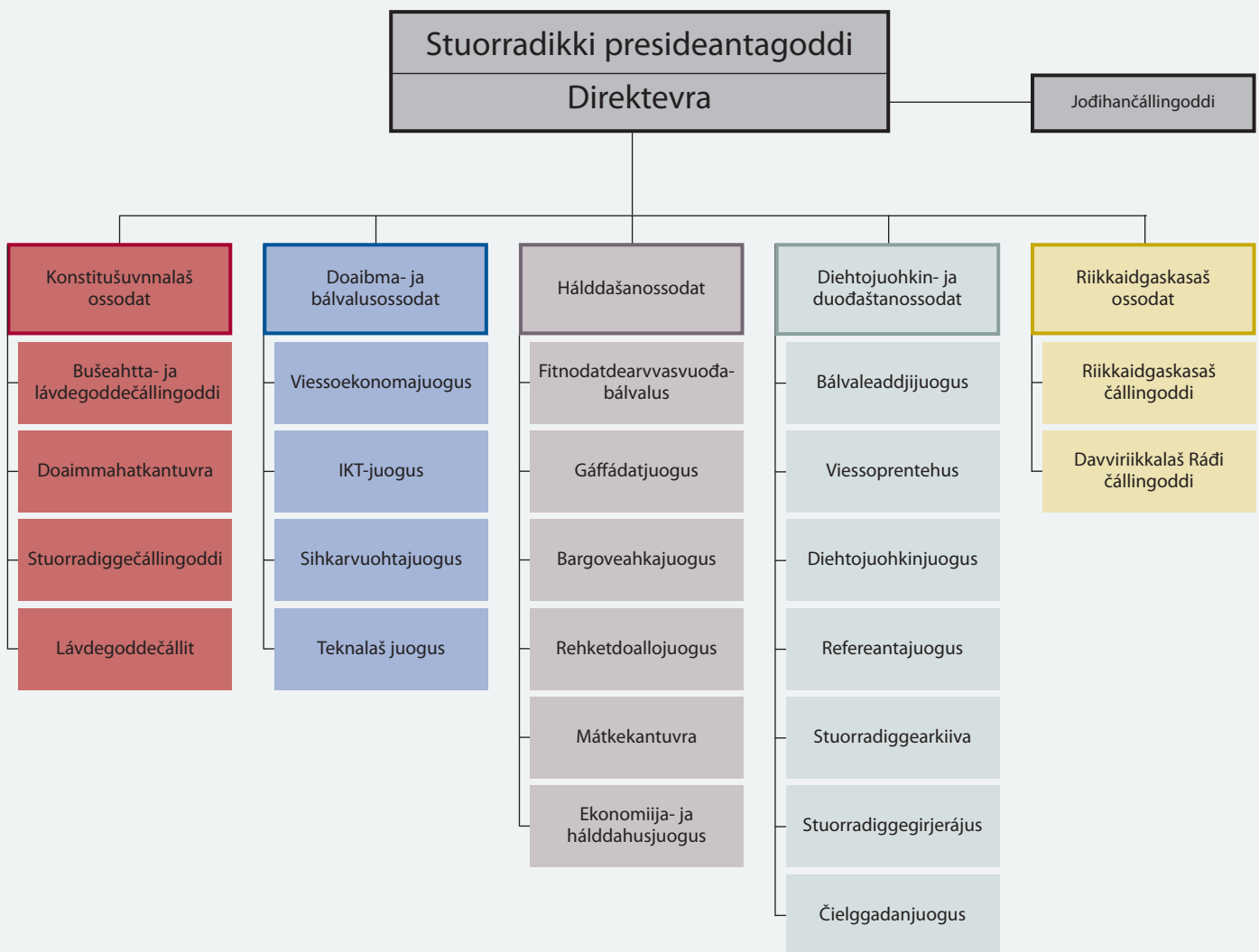
skuvlla fággaide. Guokte fágga, guđet leigga nu báras geađgečuollin, oaččuiga doaibman čuollat dan guokte ledjona ruksesivnnat granihtas vižžon Grefsenis.

Nubbi fágga, gean namma lei Sivert, čohkkái Akershusas uhcit láhkarihkuma geažil ja beasai doppe 1866:s. Son manjil ealihii iežas govvačuollin.

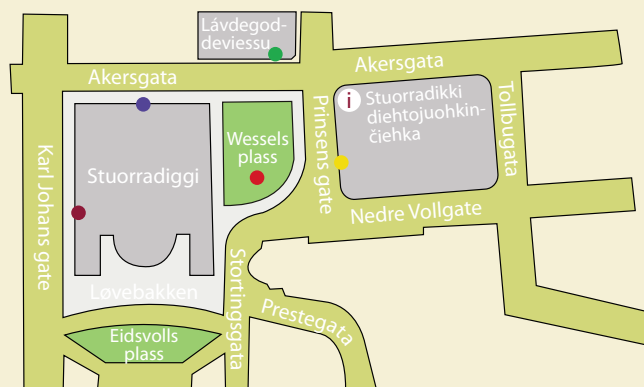
Nubbi lei eallinahkefárgan dubmejuvvon ládismeanttun goddima geažil. Son lei álggos dubmejuvvon jápmimii, muhto lei ožžon ránggáštusa molsojuvvot šlávavuhtii

eallinahkái. Son dat barggai eanaš barggu ledjoniiguin – gohčoduvvon dalááiggis hirmat buorre geađgečuollanbargun. 1872:s beasai Gudbrand Eriksen Mørstad, mii lei fágga namma, luovus giddagasas. Muita-luvvo ahte son árpmihuvvui “*bálvalusaid ovddas Norgga nationálačoahkkimii*”, ja jus dat leaš duohta, de duodaid su bargu stuorradiggeledjoniiguin lea leamaš alla árvvus. Go son beasai luovus, de válddii son bearrašis mielde ja manai Amerihkkái šaddat odđaássin prearias.

Stuorradikki hálddahus

Stuorradikki diehtajuohkinčiehkka

Bálvalus skuvlaohppiide, studeanttaide, oahpaheddiide, diehtajuohkinmielbargiide, organisašuvnnaide, journalisttaide ja olbmuid

i Stuorradikki diehtajuohkinčiehkka lea Akersgata ja Prinsens gate čiegas – Wessels plass guvlui.

- Olbmuiduskkádat Karl Johans gate.
- Joavkkut/čájeheapmi/guossit MiniDiggi Akersgata.
- Váldouskkádat Stuorradiggekvartála.
- Uskkádat Lávdegoddeviessu. Gulaskuddamat Akersgata 18.
- Stuorradikki oahppo- ja vásihanguovddádat, MiniDiggi ja 2050 – Du válljen, lea Wessels plass vulobealde.

Olbmuid beassan Stuorradiggái

- Olbmot sáhttet čuovvut Stuorradikki šiehtadallamiid Stuorradiggesála gallerijas – uskkádat Karl Johans gt. 22.
- Čájeheapmi Stuorradikkis ja galledeapmi MiniDikkis ja 2050 – Du válljemis joavkuiide čakčamánu geassemánnui diŋgojumi mielde telefovnna 23 31 31 80.
- Lávvardatčájeheamit olbmuid čakčamánu geassemánnui dii. 10.00, 11.30 ja 13.00.
- Dáiddavázzimat, dábálaččat juohke mánu vuosttaš vuossárgga (dii. 18.00).
- Turistačájeheamit su. geassemánu 25.b. rájes su. borgemánu 20.b. rádjai, buot árgabeivviid dii. 10.00, 11.30 ja 13.00.
- Eanet dieđuide: Stuorradikki diehtajuohkinčiehkka, telefodna 23 31 35 96.

Stuorradikki diehtajuohkinčiehkka fállá

- Dieduid Stuorradikki ja Stuorradikki barggu birra
- Beassat oaidnit almmolaš dokumeanttaid (diedáhusaid, proposišuvnnaid, árvalusaid, referáhtaid, mearrádusaid)
- Vástádusaid beavddi badjel, telefovnna, fáksa dahje e-poastta bokte
- Ávdnasiid Stuorradikki birra: diehtajuohkinárkkaid, gihppagiid, girjiid, DVD, beassat oaidnit almmolaš journálaid ja temáárkkaid
- Beassat oaidnit Stuorradikki ruovttusiiddu Internehtas

- Gullat ja oaidnit digaštallamiid Stuorradiggesálas ja gulaskuddamiid siskkáldas-TV bokte
- Válgaprográmmaid ja prinsihppaprográmmaid daid politihkalaš bellodagaimat leat Stuorradikkis

Bálvalus lea oaivvilduvvon skuvlaohppiide, studeanttaide, oahpaheddiide, priváhta ja almmolaš suorggi diehtajuohkinbargiide, organisašuvnnaide, journalisttaide ja vaikke geasa.

Rahpanáiggat:

Vuossárgga, maŋgebárgga, gaskavahkku ja bearjadaga di. 10.00-15.00, duorastaga dii. 10.00-17.00.

Diehtajuohkinčiehkka lea gitta sullii suoidnemánu 1.b. rájes sullii borgemánu 15.b. rádjai, ja skuvllaid juovla- ja beassášluomuin.

Telefodna: + 47 23 31 35 96

Telefákka: + 47 23 31 38 17

E-poasta: info@stortinget.no

Interneahhta: www.stortinget.no
tinget.no (nuoraidsiiddut)

Muhtin sániid ja doahpagiid čilgejumit

A

allaáiggálaš rahpan: go Stuorradiggi lea konstituerejuvvon, de diedihuvvo dat gonagassii. Dábálaččat doaimmaha gonagas dan allaáiggálaš rahpama beaivvi manjil konstituereama, jus dat ii leat sotnabeaivi. Gonagas lohka truvdnosárdnuma mas lea ráđđehusa prográmmajulggastus boahhtevaš jagiide. Dáhpin lea ahte nuoramus stáhtaráđđi (jus buot stáhtaráđđit leat doaibman seamma guhká) dahje jo dat manjimus boahhtán stáhtaráđđi lohka riikka dili mitalusa.

Á

áirrasevttohus: evttohus maid stuorradiggeáirras lea ovddidan. Dat lávdegoddemeannoduvvo seamma láhkai go áššit ráđđehusas. **áittardeaddji:** Stuorradikki välljen okta dahje moadde olbmo juriidihkalaččat dárkkistit hállddašeami doaimma ja sihkarastit riikavuložiid veahkaválldis eiseválddiid beales. Omd. Siviilaáittardeaddji. **álbmotsuverenitehta:** stáhta váldi vuolga álbmogis. Álbmot (namalassii álbmoga rávisolbmuid oassi, välljeaddjit, luohtta ja dábálaš jienastanvuogatvuodain) lea addán stáhtii válddi mearridit lágaid mat ráđđejit ovttaskasriikavuloža friddjavuoda. Álbmotsuverenitehta doaimmaha min ovddasteaddji vuogádagas Stuorradiggi, mii dalle stivre álbmoga olis. Ráđđehusa sáhtta lihccut stuorradiggeanetlohku (vrd. parlamentarismma).

árvalus: go muhtin lávdegoddi lea ságaškuššan muhtin ášši, de gárvvistuvvo čálalaš árvalus mii mitala lávdegotti oainnu, ja mearrádusevttohus.

áššemeannudanvuohki: njuolggadusat áššemeannudeapmái jna. Stuorradikki áššemeannudanvuohki (FO) mudde Stuorradikki bargoortnega, muhto ii guoskkat Stuorradikki barggu buot beliid. Vuodđoláhka dat aiddonassii mearrida njuolggadusaid, čoahkkádusa ja doaimmaid, muhto Vuodđoláhka ii gárvvis buot bienaid áššemeannudeami hárrái.

áššeságadoalli: fágálávdegoddi vällje áššeságadoalli juohke áššái maid dat oázžu meannudeapmái. Ságadoalli galga ovddidit ášši lávdegottis, hábmet evttohusa ja čilget ášši Stuorradikkis.

B

bellodatjoavku: juogus daid áirasiin mat leat välljejuvvon seamma politihkalaš bellodagas. Stuorradikki áššemeannudanvuohki meroštallá doahpaga gustot dušše dan dahje daid áirasiidda mat leat välljejuvvon logahallon bellodagas mii vággain ceggii listta uhcimusat goalmádasoasis fylkkain.

bušeahhtameannudeapmi: stáhtabušehta bargu. Dát lea Stuorradikki dehálamos bargu earret láhkaaddin ja dárkkistit ráđđehusa ja hállddašeami.

D

demokratijja: álbmotstivra, stivrenhápmi mas (eanaš) álbmogis lea mearrideaddji váldi.

Diedáhus Stuorradiggái: dávjá čuvgehus ráđđehusas Stuorradiggái stáhta doaimma iešguđet beliid birra (omd. jahkediedáhusat stáhta fitnodagain ja etáhtain, diedáhusat min oassálastimis mánggalágan riikkaidgaskasaš ovtasbarggus) dahje plánaid birra maid ráđđehus áigu oázžut áigái, ja maid háliidit ságaškuššat Stuorradikkis. Jus ráđđehus áiggošii geassit proposišuvnna ruovttoluotta, de galga dat leat diedáhusa hámis.

disseansa: oaivilerohus, cealkámuš mii spiehkasta eanetlogus.

E

eahpeluohttámuševttohus: evttohus mii ovddiduvvo Stuorradiggái. Jus dat dohkkehuvvo, de mearkkaša dat eahpeluohttámušjienasteami, cealkámuš mas stuorradiggeanetlohku dovddaha eahpeluohttámuša ráđđehussii dahje ovttaskasstáhtaráđđái mii de bággejuvvo geassádit (vrd. parlamentarismma). Moaitin dan politihkkii maid ráđđehus lea čadahan, ii leat iešladdes doarvái lihccut ráđđehusa.

eanetlohkoráđđehus: ráđđehus maid Stuorradikki eanetlohku doarju. Eanetlohkoparlamentarisma.

F

fápmudusláhka: láhka mas Stuorradiggi sirdá (sirdá válddi) ráđđehussii ja hállddašeapmái hábmet dárkilat bienalaš njuolggadusaid ja láhkaásahusaid lága suorggi siskkobealde.

fápmuduslávdegoddi: go ođđa stuorradiggi čoahkkana, de leat välljejuvvon áirasiin sin fylkka vágastivrra fápmudusat mielde, mas lea čállon ahte sis lea mandáhta boahtit Stuorradiggái. Buot fápmudusaid dárkkista Stuorradikki fápmuduslávdegoddi, nu ahte leat vissásat ahte áirasat leat välljejuvvon gustojeaddji lágaid ja njuolggadusaid mielde. Stuorradiggi meannuda fápmuduslávdegotti árvalusa. Geavvan lea ahte lea ferten ođdasit välljet (omd. Buskerudas ja Romssas 1981:s).

”feaskarástin”: báhkkodeapmi politihkalaš doaimmas mii lea eará láhkai dábálaš vugiid, geahččalit váikkuhit njuolga ságastallamiin áirasiiguin, ”šiehtadit” politihkariiguin ”suollemasat”. Dát gohčoduvvo vel ”feaskkirpolitihkkan”. Organisašuvnnat ja stuorát fitnodagat dat dávjá geavahit dákkár feaskarástindoaimma.

frakšuvdna: bellodat dahje bellodaga joavku mii doalaha sierraoinnu muhtin lávdegottis ds. Dávjá lea sáhka eanetlohkofrakšuvnna ja uhcitlohkofrakšuvnna birra.

G

gorrelohkoválggat: váлгаortnet mii mearkkaša ahte mandáhtat (sajit) juogaduvvojit bellodagaid (vágalisttaid gaskka) dan goris go sis lea jienaid oassi. Dát ortnet lea mis Norggas leamaš 1920 rájes.

H

hállddašeapmi: stáhtahállddahuš, stáhtaapparáhta bistevaš virgehuvvon ámmát- ja virgeolbmuiquin mat veahkehit plánet ja oázžut áigái buot doaimmaid ja bargguid maid politihkalaš eiseválddit mearridit.

I

interpellašuvdna: viiddit gažaldathápmi ráđđehussii dahje stáhtaráđđái, ja guoská dávjá stuorát ja politihkalaččat dehálat áššiide (vrd. gažadanboddogažaldagaid).

J

jienasteapmi: juohke áššis mearrida Stuorradiggi ášši muhtin áigemuttus. Dát geavvá dábálaččat digaštallama loahpas jienastemiin lávdegotti árvalusa ja daid evttohusaid mat leat ovdanbiddjon.

K

kabineahhtagažaldat: go ráđđehus jearrá kabineahhtagažaldaga muhtin áššis, de mearkkaša dát ahte dat geassáda jus stuorradiggemearrádus lea vuostá ráđđehusa. Kabineahhtagažaldat lea nappo go ráđđehus juogo dulkko evttohusa eahpeluohttámuššan, dahje go ráđđehus dovddaha ahte dat ii dohkket evttohusa mii lea biddjon ovdan, dahje go lea dakkár dilálašvuohta maid ráđđehus ádde nu ahte muhtin áššis Stuorradikki eanetlohku vuostálastá ráđđehusa evttohusa dahje politihkalaš njuolggadusaid.

konstitueren: ordnen. Stuorradiggi čoahkkana vuosttaš árgabeaivvi golgotmánus, ja go Stuorradiggi lea välljen presideantaideaset ja čállideaset, de cealká presideanta Stuorradikki lobálaččat konstituerejuvvon.

konstitušuvdna: ráđđenhápmi, riekteortnet mii bidjá vuđdosa riikka stáhtastivremii. Vuodđoláhka lea min ráđđenhámi dehálaš oassin, muhto riektenjuolggadusatge mat leat guhkit áiggi geavada boadus (vieruiduvvan vuogatvuohta).

L

lávdegoddi: Stuorradikki muhtin dehálamos barggut leat 12 fágálávdegottiin. Masá visot áššit mat galget Stuorradiggái, meannoduvvojit vuos muhtin lávdegottis. Juohke stuorradiggeáirras lea ovtta daid fágálávdegottiin.

M

majoritehta: eanašoassi, eatnašat, jienastaneanetlohku.

mandáhta: váldi, fápmudus, doaibma, ámmát, geavahuvvo dávjá daid sajiin mat galget juogaduvvot bellodagaid gaskka omd. stuorradiggeválggain.

mearridanfámolaš: dábalaš áššiid jienastemis ferte badjel bealli áirasiin leat sajis, ja guokte goalmádasoassi ferte leat sajis vuoddo-láhkaevttohusa oktavuodas.

N

NAČ: Norgga almmolaš čielggadeamit, dokumeanttat mat sisttis-dollet muhtin ášši dahje áššesuorggi vuodolaš čielggadeami.

nationálabušeahhta: ráđdehusa diedáhus Stuorradiggái ekonomalaš politihka ja riikka ovdáneami hárrái boahttevaš jagiin.

njuolga demokratiija: buohkat guđet dan háliidit, leat mielde mearrideamen visot áššiin (omd. álbmotčoahkkimis). *Eahpenjuolga demokratiija:* ”ovddasteaddji demokratiija”; álbmot stivre välljejuvvon áirasiid bokte geat doibmet álbmoga olis, ja nu fuolahit välljeddjiid beroštumiid ja boahtte válggas fas čužžot välljeddjiideaset ovddas.

nominašuvdna: dat proseassa mii mearrida geat galget válggain leat evttohasat. Politihkalaš bellodagat dat čujuhit sin guđet galget válgalisttaide čállot.

O

opiniuvdna: álbmotoaivil, mii adno áddejupmin dihto áššis.

opposišuvdna: vuostálasvuohta, vuosteháhu; joavkkut mat leat duhtameahttumat stivrejeddjiin, namahus daid bellodagain main ii leat ráđdehuváldi, ja mat leat vuostálasvuodas ráđdehussii.

P

parlamentáralaš jodiheaddji: jodiheaddji bellodatjoavkkus Stuorradikkis.

parlamentarisma: stivrenhápmi mii mearkkaša ahte ráđdehus ovddasvástida nationálačoahkkima (Stuorradikki) ektui. Stuorradiggi sáhtta dovddahit eahpeluohttámuša ráđdehussii, ja nu bágget dan geassádit. Stuorradikki eanetlohku dat mearrida guđiin galgá leat ráđdehuváldi. Stuorradiggeanetlohku ferte dohkkehit ráđdehusa. Ráđdehusas ii datte dárbbas álo leat eanetlohku duogis juohke áššis (omd. uhcitlohkoparlamentarisma), muhto ii sáhte joatkit stivremin jus eanetlohku lea dan vuostá ja stuorradiggeanetlohku lea bastil muhtin áššis. Parlamentarisma lea šaddan politihkalaš geavadis (vieruiduvvan).

plenum: dievasčoahkkini; Stuorradiggi čoahkis čoahkkimis.

presedeansa: mearrádus mii šaddá mállin maŋit sullasaš mearrádusaide.

presideantagoddi: go Stuorradiggi konstituerejuvvo (ordniiduvvo), de välljejuvvot Stuorradikki presideanta ja vihtta várrepresideantta. Oktiibuot leat dát guhtta olbmo Stuorradikki presideantagoddi. Sii láhččet dili Stuorradikki doibmii. Presideanttat jodihit čoahkkimiid. Sin jávkamis jodiha čoahkkimiid sadjásaš presideanta dahje vuostain presideanta.

Proposišuvdna Stuorradiggái (stuorradiggemearrádus): evttohus ráđdehusas daid áššiid birra maid Stuorradiggi galgá mearridit. Sd.prp. sisttisdoallá dávjá evttohusaid geavahit stáhta ruđa dihto áigumušaide dahje evttohus skáhppot stáhtii ruđa dihto láhkai. Proposišuvdna sáhtta maid leat evttohus šiehtadussii mii čatná stáhta doaibmat dihto láhkai vaikke das eai leat ekonomalaš váikkuhusat. Proposišuvdna sisttisdoallá álo gárvves hábmejuvvon mearrádusa maid Stuorradiggi sáhtta jienastit. Namahus oaniduvvo ná Prop. X S (sešuvdna). X = oktilaš nummir.

Proposišuvdna Stuorradiggái (láhkamearrádus): Proposišuvnnat ráđdehusas mat sisttisdoallet mearrádusevttohusaid mat gusket láhka-áššiide. Namahus oaniduvvo ná Prop. X L (sešuvdna). X = oktilaš nummir.

Proposišuvnnat Stuorradiggái sáhttet sisttisdoallat sihke evttohusaid láhkamearrádusaide ja evttohusaid stuorradiggemearrádusaide (dábalaš áššiide ja bušeahhtaáššiide). Namahus oaniduvvo ná Prop. X LS (sešuvdna). X = oktilaš nummir.

R

ráđdenhápmi: rievttálaš ortnet mii bidjá vuđđosa dasa mo muhtin stáhta galgá stivrejuvvot, konstitušuvdna. Vuodđoláhka lea min ráđdenhámis dehálaš oassi, muhto riektenjuolggadusatge mat guhkes áiggi politihkalaš geavada bokte leat šaddan (konstitušuvnnalaš vieruiduvvan vuoigatvuohta nugo omd. parlamentarisma).

replihkka: oanehis báhkcodeapmi, vástádus, sáhkavuorru; digaštallamis galgá presideanta suovvat replihkkasátnevuoruide jus diggi ii mearrit eará. Replihkka galgá guoskat dan sáhkavuorui. Juohke hálli hállanáigi lea guokte minuhta. Son gii dagaha replihka, sáhtta vástidit juohke sáhkavuoru vuoru mielde. Sátnevuorus sáhttet leat gitta vihtta replihka vástádusaiguin, muhto sáhtta ráddjejuvvot golbmii. Geahča muđui FO 37 §.

S

sankšuvdna: Gonagas stáhtarádis nanne (dohkkeha) iežas vuolláičállagiin láhkamearrádusa maid Stuorradiggi lea dahkan, ja stáhta-ministtar kontrasignere.

sirdit válddi: dábalaččat nuppi almmolaš orgánas nubbái (omd. Stuorradikkis ráđdehussii dahje departementtaide).

”spihčájeadji”: stuorradiggegielas namma sus dahje sis geat juohke bellodatjoavkkus ovddasvástidit lonuhit áirasiid, guđet sierranas ákkaid geažil fertejit oanehis áiggi leat eret Stuorradikkis. Ná doalahuvvo politihkalaš fápmogorri jienastemiin.

stáhtaráddi (šlohtas), Gonagas stáhtarádis: ráđdehusas, Gonagasa jodiheamiin, lea dábalaččat čoahkkini šlohtas juohke bearjadaga dii. 11.00. Jus Gonagas lea buohcci dahje olgoriikamátkkis, de jodiha Kruvdnoprinsa čoahkkima. Jus Gonagasa vihpan lea riikkasis-mátkki geažil, de sáhtta son mearridit ”sirdit riikka stivrema stáhtaráddái” (VI. 13 §).

stuorradiggebadji: dat njealjejagáš doaibmaáigi mii lea odđa stuorradikkis.

T

truvdnosárdnun: lohka Gonagas Stuorradikki allaáiggálaš rahpamis. Dat sisttisdoallá ráđdehusa boahttevaš jagiid prográmma-julggastusa. Truvdnosárdnun digaštallo Stuorradikkis.

U

uhcitlohkoráđdehus: ráđdehus mas bellodagas dahje bellodagain mat vuodđudit ráđdehusa ii leat eanetlohku nationálačoahkkimis (Stuorradikkis). Uhcitlohkoparlamentarisma.

V

veahkadatgirji: lista olbmuin, omd. sis geain lea jienastanvuoigatvuohta válggain (válgaveahkadatgirji).

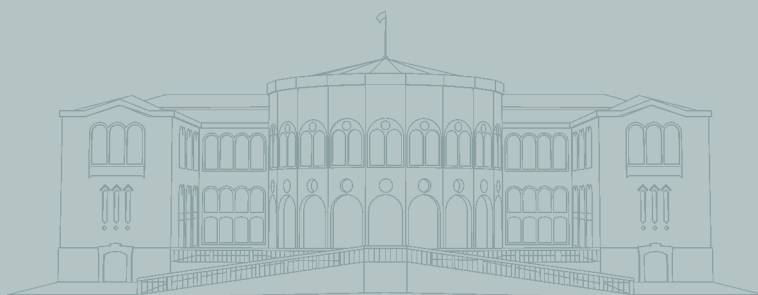
vuodđoláhkaevttohus: Vuodđolága 112 § mearrida ahte vuoddo-láhkannupástuhtimiid evttohus ferte ovddiduvvot stuorradiggebaji golbma vuosttaš stuorradikki áigge, ja ferte meannuduvvot boahtte baji vuosttaš, nuppi dahje goalmmat stuorradikkis. Nu šaddetge álo stuorradiggeválggat gaskal evttohusa ja mearrádusa, nu ahte välljejeadjit sáhttet cealkit oaiviliiddiset. Gáibiduvvo 2/3 eanetlohku mearridahttit vuodđoláhkaevttohusa, ja vuodđoláhkaáššiin fertejit uhcimusat 2/3 áirasiin leat sajis ja jienastit. Vuodđoláhkaevttohus meannuduvvo čoahkis stuorradikkis (dievasčoahkkimis). Dat stuorradiggi mii meannuda evttohusa, ii sáhte das maidege nuppástuhttit. Dat ferte juogo mearriduvvot nu go lea, dahje hilgojuvvot ollásit. Danne ovddiduvvot dávjá vuodđoláhkaevttohusat mánggalán molssaeavttuin, vai dan stuorradikkis mii dan meannuda, liiká galgá leat dihto välljenfriddjavuohta.

5. deaddileapmi (borgemánus 2009)
Dárogillii: ISBN: 978-82-8196-028-2
Ođđadárogillii: ISBN: 978-82-8196-029-9
Eaŋgalasgillii: ISBN: 978-82-8196-030-5
Espánnjagillii: ISBN: 978-82-8196-031-2
Duiskkagillii: ISBN: 978-82-8196-032-9
Fránskkagillii: ISBN: 978-82-8196-033-6
Ruoššagillii: ISBN: 978-82-8196-034-3
Davvisámegillii: ISBN: 978-82-8196-035-0

Stuorradikki hálddahus
Diehtujuohkinjuogus
Teakstaovddasvástideaddji: Ivar Buch Østbø
Sámegillii: Davvi Girji
Foto: Jiri Havran, Stuorradiggearkiiva/
Teigens fotoatelier, Thorolf Karlsen,
Scanpix, Norsk Bildebyrå,
EyeQnet, Forsvarets mediesenter,
Signatur AS, Norgesfoto,
Nasjonalbiblioteket

Muhtin dáiddabarggut leat čuhppon
originalasturrodaga ektui

Gráfalaš hábmen: signatur.no

Stuorradikki hálldahus – Karl Johans gate 22, 0026 Oslo – Telefovdna doaimmahat: 23 31 30 50
Stuorradikki diehtjuohkinčiehkka – Telefovdna: 23 31 35 96 – info@stortinget.no
www.stortinget.no